

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Italianistika

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Gabriela Šorsáková

Italská přirovnání v konstrukci ADJ come ... a jejich české protějšky

v paralelním korpusu InterCorp

Italian similes in the construction ADJ come ... and their Czech counterparts in
the parallel corpus InterCorp

Prohlašuji, že jsem závěrečnou bakalářskou práci zpracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 14. května 2024

.....

Poděkování:

Ráda bych upřímně poděkovala svému vedoucímu práce doc. Mgr. Pavlu Štichauerovi, Ph.D., za jeho odborné vedení bakalářské práce, přístup, ochotu poskytnout užitečné informace a rady, které mi v průběhu velmi pomohly.

Abstrakt

Název: Italská přirovnání v konstrukci ADJ come ... a jejich české protějšky v paralelním korpusu InterCorp.

Cíle: Nastínit možnost překladu italských přirovnání konkrétního typu do češtiny, hodnotit překladové možnosti z hlediska ekvivalence a konstrukce, s důrazem na případně změny v konstrukci v porovnání se zadanou konstrukcí „ADJ-come-N“ a zjistit míru výskytů italských přirovnání v korpusu SYN.

Metody: Provést teoretickou analýzu struktury přirovnání „ADJ-come-N“ a vymezení pojmů frazeologie a idiomatika, využití korpusu *itWaC* pro získání vzorků přirovnání a následné vybrání příkladů pro podrobnější zkoumání. V neposlední řadě navrhnouti a výběr překladů ve *Slovníku frazeologie a idiomatiky (svazek Přirovnání)* zároveň s využitím paralelního korpusu *InterCorp* (verze 16), a pro definici italských přirovnání užití italských slovníků *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana* a *Grande dizionario italiano*.

Výsledky: Teoretické vymezení přirovnání a jeho struktury včetně definice frazeologie a idiomatiky, zjištění vzorků přirovnání pro praktickou analýzu a navržení překladů založených na výsledcích analýzy s využitím relevantních zdrojů.

Závěr: Zhodnotit možnost překladu italských přirovnání do češtiny s ohledem na ekvivalenci a konstrukci, prezentovat výsledky analýzy a dopady překladových možností na strukturu cílového jazyka. Posledním je diskuse o výskytech italských přirovnání v korpusu *SYN* a jejich relevanci v kontextu zkoumané problematiky.

Klíčová slova: přirovnání, frazeologie a idiomatika, italský jazyk, český jazyk, korpus, překlad

Abstract

Title: Italian similes in the construction ADJ come ... and their Czech counterparts in the parallel corpus InterCorp.

Objectives: Outline the possibility of translating specific types of Italian similes into Czech, evaluate translation options in terms of equivalence and construction, with an emphasis on potential changes in construction compared to the given „ADJ-come-N“ structure, and determine the occurrence rates of Italian similes in the SYN corpus.

Methods: Conduct a theoretical analysis of the „ADJ-come-N“ simile structure and define the concepts of phraseology and idiomaticity. Utilize the itWaC corpus to obtain samples of comparisons and subsequently select examples for detailed examination. Lastly, propose and select translations in the *Dictionary of Phraseology and Idiomatology (Volume Similes)*, simultaneously using the *InterCorp* (version 16). For defining Italian similes, employ Italian dictionaries such as *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana* and *Grande dizionario italiano*.

Results: Theoretical delineation of similes and their structure, including the definition of phraseology and idiomaticity. Identification of simile samples for practical analysis and proposal of translations based on the analysis results using relevant sources.

Conclusion: Evaluate the possibility of translating Italian similes into Czech with regard to equivalence and construction, present the results of the analysis, and discuss the impacts of translation options on the structure of the target language. Finally, discuss the occurrences of Italian similes in the SYN corpus and their relevance in the context of the investigated issue

Keywords: similes, phraseology and idiomaticity, Italian language, Czech language, corpus, translation

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	8
1 ÚVOD	9
1.1 VYMEZENÍ CÍLE PRÁCE	9
2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	10
3 IDIOMATIKA A FRAZELOGIE JAKO JAZYKOVÁ DISCIPLÍNA	11
3.1 ČESKÉ POJETÍ FRAZELOGIE	12
3.2 ITALSKÉ POJETÍ FRAZELOGIE	13
3.3 FRAZÉM A IDIOM.....	14
3.4 DĚLENÍ FRAZÉMŮ	15
3.5 KOLOKACE	17
3.6 FRAZÉMY A PŘIROVNÁNÍ	19
4 PŘIROVNÁNÍ	20
4.1 DEFINICE PŘIROVNÁNÍ	20
4.2 IDIOMATIČNOST A PŘIROVNÁNÍ V ITALŠTINĚ.....	22
4.3 DĚLENÍ PŘIROVNÁNÍ.....	23
4.3.1 <i>Přirovnání ustálená a neustálená.....</i>	<i>24</i>
4.4 SYNTAKTICKÁ STAVBA PŘIROVNÁNÍ	24
5 EMPIRICKÁ ČÁST	28
5.1 STRUKTURA ADJ-COME-N.....	28
5.1.1 <i>Varianty.....</i>	<i>28</i>
5.2 METODOLOGICKÝ POSTUP	29
5.2.1 <i>Nástroje.....</i>	<i>29</i>
5.2.2 <i>Metodika práce.....</i>	<i>30</i>
5.3 PŘEKLADOVÁ ČÁST.....	34
6 ZÁVĚR.....	60
7 RESUMÉ.....	61
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	63

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ADJ	adjektivum
ADV	adverbium
FO	frazeologický obrat
IF	idiomatika a frazeologie
j.	jak, jako
K	komparátor
Kd	komparandum
Kt	komparát
např.	například
p.	přirovnání
R	relátor
S	substantivum
SČFI	Slovník české frazeologie a idiomatiky
Tk	tertium comparationis
V	verbum
v.	výskyt
°	symbol označující slovo gramaticky obměnitelné nebo lexikálně zaměnitelné
()	vypustitelná syntagmatická varianta

1 ÚVOD

1.1 Vymezení cíle práce

Tato bakalářská práce se zaměřuje na italská přirovnání typu ADJ-COME-N, v nichž se objevuje adjektivum, komparátor *jako* a substantivum v roli komparáta. Analýza těchto přirovnání bude založena na porovnání dvou jazyků: italský jazyk – český jazyk. Mezi klíčové teoretické zdroje, o něž se budu opírat a na které budu navazovat, patří samozřejmě práce Františka Čermáka¹. Pro získání příkladů a jejich zdroj mi poslouží jazykové korpusy *InterCorp*, *ItWaC* a taktéž korpus *SYN*. Dále pak specializovaný italský slovník *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana*² a v případě, že p. v prvním slovníku nebylo zmíněno, byl využit další slovník *Grande dizionario italiano*³.

Nejprve se zaměříme na první, teoretickou část, kde se ve druhé kapitole budeme zabývat charakteristikou jednotlivých pojmů z širšího hlediska – všechny uvedené pojmy budou detailněji prozkoumány v průběhu následujících kapitol této bakalářské práce. Klíčovými pro tuto práci jsou i pojmy idiomaticita a frazeologie, na které se hlouběji zaměříme v kapitole třetí. Je důležité vysvětlit vztahy těchto pojmů a jejich vliv vůči dalším jazykovým oborům. Popíšeme a rozdělíme idiom a frazém, a to včetně zkoumání jejich překladových možností. Následně přejdeme k vývoji a vzniku přirovnání jako takového v češtině a v italštině. Poté, v kapitole čtvrté, se následně více a podrobněji zaměříme na přirovnání samotné. Začneme s jeho charakteristikou, abychom si dále mohli přirovnání podrobněji rozdělit, objasníme jeho kategorie a v neposlední řadě jeho syntaktickou stavbu.

Ve třetí, praktické a nejrozsáhlejší části, se zaměříme na celkem dvacet vybraných italských adjektiv a budeme zkoumat jejich různé překladové varianty pro češtinu. Zaměříme se přitom na míru odpovídající charakter mezi původním a cílovým jazykem. Uvedené překlady, v případě, že jich pro dané srovnání existuje více, prozkoumáme v rámci analýzy v korpusu, abychom získali náhled na to, jak často se daný výraz v praxi používá.

¹ Citace nebo parafráze jsou vždy uvedeny rokem publikace a číslem stránky.

² <https://dizionari.corriere.it/dizionario-modi-di-dire/>

³ https://www.grandidizionari.it/dizionario_italiano.aspx

2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

V této kapitole se budeme věnovat základním pojmům, které je nutné v souvislosti s přirovnáními předem dobře definovat. V oblasti frazeologie se setkáváme s několika klíčovými termíny, které nám pomáhají lépe porozumět struktuře a významu jazyka. Jako prvním termínem je **Idiom**. Tento termín nám více přibližuje Olga Martinová (1998, s. 47) – v tradičním pojetí označuje ustálené spojení slov specifické a osobité pro určitý jazyk, obvykle obtížně přeložitelné. Ve frazeologii se tento jev nazývá *frazém*, jehož význam není odvozen z významu jeho složek – komponentů. V alternativním pojetí může být idiom chápán jako *frazém* s ohledem na sémantiku.

Idiomatika, jako odvětví jazykovědy, se věnuje studiu idiomatických výrazů, které tvoří ustálená spojení slov s osobitým významem. V širším smyslu zahrnuje celý soubor těchto ustálených spojení v daném jazyce.

Dalším klíčovým pojmem je **přirovnání**⁴, což je jazykový prostředek sloužící k porovnání dvou prvků a zdůraznění jejich podobnosti nebo rozdílu. Toto porovnání je vyjádřeno slovy a frazémy naznačujícími, že jeden prvek je podobný nebo je vnímán jako druhý.

Frazém, na druhou stranu, představuje ustálené slovní spojení, které se vyznačuje expresivností a obrazností. Tento jev je také základní jednotkou frazeologie, která tvoří kombinaci dvou či více prvků (morfémů, slov, popř. kolokací), z nichž alespoň jeden je členem extrémně omezeného a uzavřeného paradigmatu (třídy), je frazémem, resp. idiomem (Čermák, 2011, s. 211).

⁴ Dále bude termín *přirovnání* vyznačen zkratkou p., a to ve všech formách skloňování

3 IDIOMATIKA A FRAZELOGIE JAKO JAZYKOVÁ DISCIPLÍNA

Idiomatika a frazeologie⁵ (dále jen IF) jsou dvě lingvistické disciplíny, které se zabývají popisem frazémů a idiomů všech úrovní. Vznik jednotek IF je dán neustálým vývojem jazyka, zvláště v jeho schopnostech kombinačních, ve kterých je třeba hledat i hlavní a nejbohatší zdroj pojmenování vůbec (Filipec-Čermák, 1985, s. 167). Historický pohled na IF nám zprostředkovává nejen historii jazykovou (etymologii IF) a dějiny společenské, ať již domácí nebo světové, ale i dějiny literární, technické apod., srov. *dopadli jak sedláci u Chlumce, ...* (tamt., s. 168).

Obě disciplíny jsou velice důležité pro studium jazyka a pro jeho praktické použití – v praxi jsou nápomocni těm, kteří se jazyk učí a pracují s ním, jelikož poté můžeme lépe porozumět a využívat idiomy a frazémy v různých situacích.

V této práci se věnujeme přirovnání, které je součástí právě této samostatné lingvistické disciplíny.

Idiomatika se zabývá ustálenými výrazy, jako jsou idiomy a frazémy. Ty mají svůj unikátní význam a nelze je interpretovat pouze slovníkově. Tyto výrazy přispívají k rozmanitosti a výraznosti jazyka tím, že rozšiřují jeho syntaktické možnosti a dodávají mu jedinečný charakter.

Idiom je ustálené slovní spojení nebo výraz a je třeba je chápat jako celek a jsou často využívány v mluvené, a i psané podobě. Jak zmiňuje Čermák (2016, s. 201), vznik a existenci idiomů je třeba spatřovat především v jazykové ekonomii. Idiomy jsou v zásadě vždy kratší a víc k věci tam, kde jde o jazykové pojmenování. Dále Čermák popisuje, že každý jazyk, i když ještě nemá psanou podobu, užívá v širokém smyslu nějaké idiomy.

Frazeologie se naopak zaměřuje na studium frází, tzv. frazeologické obraty⁶, což je narozdíl od idiomatiky trochu jiné. Fráze jsou ustálené slovní výrazy složené z několika slov, které mají daný výraz a nelze je přeložit doslovně. Frazeologické výrazy mají vlastní, ustálený význam, který často nemá žádnou logickou spojitost s významy jednotlivých slov ve větě⁷.

⁵ Dále bude termín *frazeologie a idiomatika* vyznačen zkratkou IF, a to ve všech formách skloňování.

⁶ Dále bude termín *frazeologický obrat* vyznačen zkratkou FO, a to ve všech formách skloňování.

⁷ Např. frazeologický výraz *mít hlavu v oblacích* neznámá, že máme hlavu mezi oblaky – má to symbolický význam, který vyjadřuje, že jsme ztraceni v myšlenkách nebo nereálných představách.

Frazeologie se zaměřuje na výzkum a klasifikaci frází, porozumění jejich významu a použití v kontextu. Složený pojem frazeologie a idiomatika upřednostňuje Čermák, přičemž termínem frazeologie chápe formální hlediska studovaného materiálu a pojmem idiomatika hlediska sémantická (1997, s. 260). Ve FO se slova váží sémanticky na sebe a vznikají za určitých situací. Rozlišují se tři základní typy FO: obraty intenzifikační⁸, verbalizační a konkretizační (Bečka, 1992, s. 79). Nás zde spíše zajímá typ konkretizační, vzhledem k výskytu *konkretizačního p.*, na které se více zaměřím dále v odstavci 4. 3 “Dělení přirovnání” na str. 23.

3.1 České pojetí frazeologie

Termíny IF prošly vývojem nejen z hlediska své podoby a obsahu, ale také co se týče rozšířením významu. Tato proměnlivost odráží rozvoj a změny v oblasti studia ustálených frází a idiomů. V minulosti se u nás, stejně jako jinde, užívaly napřed jako termíny deskriptivní, pro datové soupisy různého druhu a různé praktické příručky, často i tematicky zaměřené, a až mnohem později, v důsledku potřeby dosavadní deskripce podrobit jisté reflexi a postavit ji na jasnější základ, i jako názvy pro příslušnou teoretickou disciplínu (Čermák, 2007, s. 484). Počátky lze spatřit u Čelakovského a jeho *Mudrosloví* (1852), kde řešil otázku ohledně přísloví a pořekadel. Avšak Čelakovský zahrnul pod pojmem „pořekadlo“ příliš mnoho prvků, a proto jeho klasifikace již dnes neodpovídá – ze všech těch prvků (celkově 7), které nesou společný název „pořekadla“, jistě nejzajímavější jsou slovní spojení, pro která se pozvolna ustaluje název „rčení“ a která mají jednak podobu nejpůvodnější, tj. podobu p.: *zelený jako sedma* (Zaorálek, 1947, s. 6).

Hlavní rozvoj v popisu frazeologie přináší až 20. století. Roku 1947 vydává známý překladatel Jaroslav Zaorálek knihu *Lidová rčení* v podobě tří slovníků.

Až teprve v osmdesátých letech, jak zmiňuje Čermák, byl zahájen systematický sběr současného materiálu pro relativně kompletní dokumentaci české frazeologie, zahrnující i přísloví, který začíná být publikován jako *Slovník české frazeologie a idiomatiky* (SČFI, o pojetí srov. úvody tam a mj. F. Čermák – J. Hronek /1982/). Dosud vyšlé svazky zahrnují *Přirovnání* (1983), *Výrazy neslovesné* (1988) a *Výrazy slovesné* (1994) a poslední svazek *Výrazy větné* (tamtéž). Pro porovnání – v jednom z nejvýznamnějších literárních děl Zaorálek v *Lidových rčeních* (1947) už pokrývá cca 14 tisíc frazémů a asi 6 tisíc p. – nalezneme zde však i ta p.,

⁸ Intenzifikační p. – *Mám hlad j. vlk., Je tma j. v pytlí., Je ticho j. v kostele. aj.* (Bečka, 1992, str. 79)

která se již dnes s ohledem na vývoj jazyka a přibývajících archaismů, nepoužívají⁹. Nenalezneme je pak ani ve svazku *Přirovnání* (2009) od Čermáka.

Každé jednotlivé historické období mělo (a stále má) značný vliv na utváření jazyka a jeho stylistických prostředků. Dříve se např. mohlo využít p. typu *chytrý jako liška*¹⁰ (= být vychytralý ve svůj vlastní prospěch, být velmi zkušený a umět druhého šikovně obelstít). Avšak v současné době se nejvíce využívá p. typu být *chytrý jako rádio* (= všemu rozumět, na vše mít jasný názor a postoj) – před dvěma sty lety nebylo možné toto p. využít, vzhledem k neexistenci slova “rádio”. Souhrn stylistických zvyklostí, příznačných pro určitou dobu, nazýváme dobovým typem slohu (Bečka, 1992, s. 37).

Dnes je p. stále důležitým literárním výrazovým prostředkem a v moderní literatuře se využívá k vytváření originálních a neobvyklých obrazů, které mají často nečekané a překvapivé spojení. Má zároveň funkci emotivní (vzbuzuje emoce).

3.2 Italské pojetí frazeologie

V případě italštiny je to však jiné než u češtiny. Italská terminologie, která rozlišuje pojmy frazémů a idiomů, není tak přesně stanovena jako v češtině. Tímto se taktéž zabýval i italský student ve své diplomové práci zkoumající česko-italskou animální frazeologii pod vedením profesora Františka Čermáka. Vysvětluje, že v italštině jsou jasné některé pojmy, jako například přísloví, citát nebo pranostika. Dále zmiňuje, že s českým termínem „přirovnání“ se v italštině setkáme s překlady jako např. „paragone“ nebo „metafora“, které se objevují v knize autorky Giovanny Stefancich *Trace di animali nell'italiano tra lingua e cultura* (Baldessari, 2006, s. 9).

Setkáme se zde ale i s termínem *modo di dire*, který pod sebe zahrnuje různé formy vyjádření, včetně frazémů větných i nevětných. Toto označení reflektuje různorodost, jakou lze pozorovat v oblasti frazeologie v italštině. Teoreticky to naznačuje, že italská frazeologie není striktně oddělena a může zahrnovat různé formy idiomů a frazémů. U samotného p. v italštině lze vidět, že studované zdroje k italským p. naznačují, že termín přirovnání není přesně definován. To může ukazovat na potenciální absenci konzistentní teorie nebo systematické

⁹ Srov. *anciáš – řve jak anciáš* (hlasitě) (1947, s. 423), *zákamtí – byli tam jako v zakamtí* (v bezpečí) (tam., s. 556)

¹⁰ V italštině najdeme téže p.: *furbo come una volpe = essere una persona molto astuta o che si avvale con abilità di mezzi spesso subdoli e a volte illeciti*

analýzy v oblasti italských p. Je tomu tak proto, že některé výrazy byly považovány za anomálie a výjimky. Z tohoto důvodu byly určité jevy a výrazy sdruženy pod společný termín (binomiály, kolokace, přísloví, ...), neboť jejich význam nelze jednoznačně odvodit od významu jednotlivých složek výrazu, na rozdíl od doslovné interpretace (Casadei, 1995, s. 335, 336). Toto shrnuje i ve svém díle lingvistka Federica Casadei (1996), která se zde věnuje hlavně tématu idiomatickosti: *espressione idiomatica*. Zde vysvětluje, že „... *le espressioni convenzionali di una lingua caratterizzate dall'abbinare un significante fisso (poco o affatto modificabile) a un significato non compositivo (cioè che, a differenza del significato letterale o compositivo, non è ricavabile dai significati dei componenti dell'espressione)*. To znamená, že termínem *espressione idiomatica* mohou být označeny např. ustálené výrazy, fráze, slovní spojení, obraty nebo i rčení v jazyce, které spojují neměnný význam (význam ustálený a neměnicí se, srov. „dát ruku do ohně, mít hlavu v oblacích“) s nekompozičním významem. Význam těchto výrazů nelze odvodit pouze z významu jednotlivých slov, které je tvoří. Místo toho mají tyto idiomy specifický ustálený význam, který se liší od významu jednotlivých slov.

Navzdory této terminologické nejistotě se p. stává v moderní italské literatuře stále výraznějším prvkem. Ukázky, jako nap. *c'era una femmina che sghignazzava come una strega*” (La casa sul mare celeste, T. J. Klune, s. 15); „*si tende come il manto delle stagioni*” (Il passaggio, Sibilla Aleramo, s. 83) ilustrují, jak p. zůstává důležitým prostředkem vyjádření v literárním kontextu.

3.3 Frazém a idiom

Frazém a idiom jsou základní jednotkou frazeologie a idiomatiky jazyka. Jedná se o jedinečné spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý (popř. žádný) nefunguje stejným způsobem v jiném spojení (resp. více spojení), popř. se vyskytuje pouze ve výrazu jediném (resp. několika málo) (Čermák, 2007, s. 31). V zásadě platí, že analyzujeme-li kombinatorický útvar formálně, z hlediska formálních rysů, mluvíme o frazému, zatímco analýza sémantická, z hlediska relevantních sémantických rysů, opravňuje užití názvu idiom (Čermák, 2011, s. 33). Frazému a idiomu, který je základní jednotkou IF jazyka, se lidově a nespecificky občas dosud říká rčení (popř. úsloví, obrat apod.) na rovině nevětných kombinací slovních, na rovině větné pak

především přísloví či pořekadlo, popř. pranostika. Zvláště stojí přirovnání (můžou být povahy kolokační i větné) a binomiály¹¹, ... (Čermák, 2007, s. 33).

Frazém je tedy ustálené slovní spojení/výraz, který má určitý význam, jenž nelze vyvodit z jednotlivých slov, které ho tvoří. Idiom je taktéž ustálené slovní spojení/výraz, který má význam odlišný od doslovného významu slov, které ho tvoří a je určitý pro daný jazyk nebo kulturu.

K samotné definici idiomu a frazému se hlouběji věnuje Čermák právě v článku Frazologie a idiomatika: Jejich podstata a proměnlivost názorů na ně. Píše zde, že idiom a frazém zřejmě nelze vymezit jedinou (anomální) vlastností, ať už po stránce formální, sémantické či kolokační (Čermák, 2016, s. 213). Avšak jejich definici zobecnil a upravil do její konečné podoby: Frazém a idiom je takové nemodelové a ustálené syntagma prvků, z nichž (alespoň) jeden je z hlediska druhého členem extrémně omezeného a zavřeného paradigmatu (formálně a většinou i sémanticky) (tamtéž).

3.4 Dělení frazémů

Frazémy se dělí hned do několika kategorií na základě jejich významu nebo struktury, které jsou uvnitř dále členěné, a to na:

1. Frazém lexikální (kombinace morfémů v rámci jednoslovného lexému, s funkcí lexému), srov. *kazisvět, malomyslný, jakžtakž*, it. *spaccatutto, cuorleggero*
2. Kolokační (kombinace tvarů lexémů s funkcí nevětnou), srov. *mít něčeho po krk, neslaný nemastný, na úkor něčeho*, it. *in fretta e furia, senza sosta*
3. Propoziční (kombinace tvarů lexémů, kolokací i klauzí s funkcí větnou), srov. *Řemeslo má zlaté dno, To se říká kdoví jestli, Vzduch je čistý*, it. *A mio parere, Il gioco vale la candela*

(Čermák, 2011, s. 211). Lexém je formálně samostatná jednotka abstraktní povahy a dvojí formy, jednotka jednoslovná a víceslovná (kolokace) mající význam a funkci (s. 192).

Frazémy lexikální jsou svou povahou začleněny do morfematické roviny, do které se dle Čermáka zahrnují slovotvorné a flektivní prvky. Jsou charakterizovány jedinou syntetickou a

¹¹ Binomiál lze charakterizovat jako kolokační frazém či idiom, který je složený ze sledu dvou komponentů téhož slovního druhu (2007, s. 51)

nediskrétní formou. Funkčně tedy představují jednoslovný lexém, s funkcí lexému¹² a jde o kombinace v oblasti morfolgie v užším a širším smyslu. Platí pro ně stejný rámec definice jako pro ostatní frazémy, což znamená, že jsou v rámci tohoto vymezení stejně anomální jako frazémy kolokační a další. U frazémů lexikálních se rozlišují dvě skupiny: idiomatická kompozita a idiomatické deriváty. Idiomatická kompozita se mohou vyskytovat u S (*kazimír, jitrocel, mateřídouška*), ADJ (*malomocný, svéhlavý*), V (*předsevzít si*), ADV (*horempádem, jakbysmet*) aj. Jsou však nejběžnější u jmen podstatných a ADV. Jiné lexikální frazémy vznikly transformací z frazémů kolokačních¹³.

U idiomatických derivátů je to podobné. Jsou běžné u S (*neplecha, sousto (= s + ústa)*), ADJ (*dochvilný, nevrlý*), V (*zanevřít, najít*) a ADV (*nanovo, ztuha*) (Filipec-Čermák, 1985, s. 211).

Čermák dále uvádí, že funkčně jsou kolokační frazémy ekvivalenty všech slovních druhů. Nejbohatší jsou pak frazémy s funkcí verbální, ale jde pouze o jejich tvary. Dle Čermáka sem patří ty frazémy a idiomy (kolokace), jejichž komponenty jsou slova, resp. určité slovní formy, které samy o sobě ještě netvoří promluvu, větu. Růzností jevů i počtem výrazů je to nejvýraznější oblast IF (tamt., 1985, s. 212). A mezi frazémy, které se dají zřejmě nalézt ve všech jazycích, patří z hlediska sémantického frazémy somatické, jenž jsou založeny na názvech částí lidského těla, srov. *Vzít si něco do hlavy, být někomu v patách* apod. (Čermák, 2007, s. 34).

Toto můžeme pozorovat taktéž i v italštině: *perdere la testa, avere i piedi per terra, restare a bocca aperta, ...*

Frazémy a idiomy propoziční/větné, které jsou formálně již hotovou propozicí (promluvou), jsou vytvářeny kombinací komponentů z roviny lexikální nebo kolokační. Většina těchto frazémů má podobu věty oznamovací (přes 70 %), zatímco necelá třetina je oznamovací či zvolací a jen malá část (cca 5 %) má podobu otázky (tamt, s. 53). Tyto frazémy představují specifický typ pojmenování ze sémantického hlediska a označují především:

- (1) Lidské projevy, aktivity, postoje a situace, často různě kvalifikované (*Blázen, kdo dává, ještě větší, kdo nebere. – Chi ben comincia è a metà dell'opera. Meglio tardi che mai.*)
- (2) Lidské fyzické stavy, vlastnosti a schopnosti (*Člověk na ní může oči nechat. – Avere la testa tra le nuvole. Avere le mani d'oro.*)

¹² Srov. kompozita *budižkničemu, kratochvíle, každopádně*, deriváty *najít, neplecha, zákeřný* a řídce i flektivní formy *Nevidáno! budiž, nač* (2007, s. 60).

¹³ Srov. *kratochvíle a krátit si dlouhou chvíli* (Filipec-Čermák, 1985, s. 211).

(3) Předměty a věci, výrobky apod. (*To něco pamatuje. – Avere la memoria di un pesce rosso.*)

(4) Obecné pojmy, události a situace v oblasti času, zvyků, zákona apod. (*Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá. – Tra il dire e il fare c'è di mezzo il mare.*)

(5) Vnější přírodu a počasí (*To je psí čas! – Piove a catinelle. Avere il sole in tasca.*)

a jen řídce se týkají něčeho jiného, např. zvířat (s. 54).

Frazémy větné mají strukturu hotové věty, která může být buď slovesná (*ranní ptáče, dál doskáče*), nebo neslovesná (*my o vlku, vlk o nás/za humny*), popřípadě těž podobu souvětí (italské přísloví „*Tanto va la gatta al lardo, che ci lascia lo zampino*“, tak dlouho chodí kočka pro sádlo, že nechá tam packu). Do kontextu se zapojují jako celek (Baldessari, 2006, s. 8).

Patří sem:

- Přísloví: zaujímají zde pouze malou část (necelých 10 %); kategorizuje momentální situaci poukazem na tradovanou zkušenost a často se užívá i jako tradiční poučení, rada, popř. i výtka a kritika (Čermák, 2017). V italštině je například přísloví „*Meglio un giorno da leone che cento da pecora*“ (= *Lepší jeden den jako lev, než sto jako ovce*) (Baldessari, 2006, s. 8).
- Pranostiky: jediný zbytek přísloví o počasí (meteorologická přísloví), souvislost mezi roční dobou, zpravidla vázanou na svátky, typem počasí a venkovskou polní a jinou prací, činností apod.; jejich dodnes „předpovídající“ funkci napovídá sám název, který je v češtině už zakrytý (Čermák, 2007)
- Citát: přesné znění vysloveného názoru nebo hodnocení; cituje se mnohé a pokud se u citátu ztratí povědomí o jeho autorovi, stává se zpravidla příslovím (tamtéž)
- Okřídlená slova: stojí uprostřed mezi citátem a příslovím, častěji se užívají v překladu

3.5 Kolokace

Kolokabilita frazému, tj. jeho schopnost spojit se v textu s určitými typy pojmenování, má výrazně povahu sémantickou. Valence frazému určuje konkrétně způsob jeho formálního zapojení do kontextu, ať větného nebo nadvětného (2007, s. 60) a individuální realizací kolokability vzniká kolokace (tam., s. 29). Kolokace jsou spojení slov, která se často objevují společně v jazyce, ale nemusí být gramaticky pevně spojené. Vytvářejí společný význam nebo

vyjadřují konkrétní situaci. Jsou významným jevem ve studiu lexikálních vztahů a obohacují výraznou rozmanitost jazyka. Čermák je nazývá jako smysluplné lexikální kombinace a dělí je na *ustálené* a *neustálené*. Např. (1) *tvrdý chléb* je kolokace a pojmenování zřejmě neustálené, ale (2) *žitný chléb* naopak ustálené je, navíc je to i (3) termín, zatímco (4) *chléb náš vezdejší* je frazém a (5) *Hradec Králové* je víceslovné proprium (2011, str. 216), tedy jedinečný pojem vytvořený více než jedním slovem. Tyto spojení jsou běžná a vyjadřují specifický význam, který by nemusel být zřejmý z jednotlivých slov samotných. U případů (3), (4) a (5), které jsou *ustálené*, není nutná opakovaná tvorba; jsou vyřešeny a již nadlouho předem stanoveny.

Kolokace se ale nedělí pouze na *ustálené* a *neustálené* (systémové a textové), liší se taktéž podle své sémantické povahy. Čermák je v oblasti *systému* dělí na kolokace

- (a) **termínové:** *kyselina sírová, bezešvá trubka*
- (b) **idiomatické:** *nechat někoho na holičkách*
- (c) **propriální:** *Hradec Králové, Ústí nad Labem*

a v oblasti *textu* na neustálené kolokace

- (d) **běžné:** *místní víno, studená voda*
- (e) **analytické:** *bude psát, byl napsán, umazal ses*
- (f) **individuální metaforické:** *barvotisková melodie*

(tamtéž).

Můžeme se však setkat i s kombinacemi, které kolokacemi nejsou a jedná se tedy o náhodné kombinace nebo chyby. Čermák dále informuje, že situace ohledně slovních druhů je však jiná, a to taková, že pokud funkčně chápeme slovní druhy tak, že každý jednoslovný lexém má víceslovné ekvivalenty, a to bez ohledu na to, zda se jedná o substantiva, verba, partikule apod., pak v oblasti ustálených systémových spojení, a tedy i víceslovných lexémů, máme jen omezený výběr možností. A jediný typ kolokace, kterého se toto omezení netýká a má ekvivalenty ve všech slovních druzích, včetně celých vět, jsou frazémy a idiomy¹⁴.

¹⁴ Srov. *slzavé údolí* – frazém nominální, *neslaný, nemastný* – frazém adjektivní, *vzít nohy na ramena* – frazém verbální, *široko daleko* – frazém adverbialní, *v souvislosti s* – frazém prepoziční, *co když, i když* – frazém konjunkční, *Pravda vítězí* – frazém propoziční (2011, s. 217)

3.6 Frazémy a přirovnání

Frazémy a p., přestože reprezentují odlišné jevy v oblasti lingvistiky, vykazují v interakci jisté spojitosti, zvláště v případech, kdy frazeologický výraz slouží jako klíčový prvek v rámci p. Tato vzájemná propojenost otevírá možnosti k rozsáhlejší analýze v oblasti frazeologie a stylistiky, kde lze zkoumat jak strukturální, tak i sémantické vztahy mezi ustálenými slovními spojeními a jazykovými prostředky používanými k vyjádření podobnosti nebo rozdílu. Oba jevy jsou silně závislé na kontextu, ve kterém jsou použity. Např.:

Frazém: *být (bledý) j. stěna/zed' n. zblednout j. stěna/zed'* (= být nápadně, nepřirozeně bledý, nabýt v obličeji bílého, bledého zbarvení)

Kontext: Po děsivé scéně ve filmu byla *bledá jako stěna*.

4 PŘIROVNÁNÍ

4.1 Definice přirovnání

Přirovnání je literární výrazový prostředek. Jedná se v zásadě o přisuzování podobnosti dané věci nejrozmanitějšího druhu: podobnost v tvaru, barvě, velikosti, v činnosti atd. Při popisování různých věcí, co a jak vypadá nebo má nějakou vlastnost, můžeme využít věcí, které všichni znají. Jedná se tedy o nepřímé pojmenování, které má v explicitní podobě, např. *chlap (je) (velký) jako hora*, pět členů, totiž komparandum (to, co přirovnáváme, relátor (sponu), tertium comparationis (společnou vlastnost), komparátor¹⁵ (formální ukazatel) a komparátum (to, k čemu přirovnáváme) (Čermák, 1984). Všichni víme, že například hory jsou vysoké. A pokud použijí p. *chlap je vysoký jako hora*, je zřejmé, že dotyčný bude pravděpodobně opravdu vysoký. P. nám tedy pomáhá blíže specifikovat a pochopit popisovanou osobu, věc, atmosféru, situaci ... a často využívá slovních spojení “jako”, “jako kdyby”, “jakoby”, “podobně jako” a v italštině pak „*come*“. Není však vhodné používat nesmyslná p., která pak mohou daný popis znehodnotit.

Spona a společná vlastnost mohou být vyjádřeny i slovesně: *kolébat se jako kachna* (tj. být kolébavý). P. mívají i podobu větnou: *vyskočil, jako by ho šídlem bodl, jako když ho píchne*, (tj. hbitě) (Filipec, 1985, s. 110, 111). Musíme si však dávat pozor, jelikož zkrácené p. je občas mylně chápáno jako metafora, ale v zásadě se jedná o dva odlišné projevy jazykové tvořivosti. U p. se jedná o určitou formu jazykového pojmenování, kterou Čermák dělí na nesespecifické a specifické. U prvního typu se jedná o případy, kdy se něco něčemu nějakým způsobem podobá, vypadá nebo se zdá být podobné. U druhého typu se jedná o případy, kdy se nemusí jednat o podobnost jako takovou. Jedná se zde spíše o ustálené vazby, které se vyvíjely napříč celou republikou či světem, popřípadě pak v jednotlivých regionech a oblastech.

P. jako takové nemá žádnou zásadní a pevnou definici, je vždy jen přibližné, proto nemůže být prostředkem přesného výrazu. P. je výrazový prostředek pomocný. Užíváme ho, když přímé slovní označení není dosti názorné nebo dosti intenzivní, nebo má chudou estetickou působivost. Nelze jím sice vystihnout věc v její podstatě, lze však její pojmenování vhodně doplnit nebo nahradit. Podkladem p. je podobnost (Bečka, 1948, s. 78). Můžeme ale říci, že jedním ze základních příznaků p. vůbec je téměř výlučná nemožnost užít ho v otázce a často i v negaci. V jistých případech se nejedná pochopitelně o otázky zjišťovací, mají jen

¹⁵ Dále bude termín *komparátor* vyznačen zkratkou K, a to ve všech formách skloňování.

kontakto­vou funkci vyžadující potvrzení (odpověď na ně už známe) apod. (Čermák, 1983, s. 486).

Dále má však p. hned několik charakteristik, které jej blíže specifikují a objasňují nám, jak na něj nahlížet. Tvoří totiž takovou zvláštní formu či třídu IF. Formálně je p. ustálený víceslovný frazém jak z hlediska svého lexikálního obsazení, tak z hlediska svého slovosledu a morfolo­gické podoby, což nám umožňuje, až na okrajové případy, stanovit bez obtíží i základní slovníkovou podobu p.¹⁶ (Čermák, 2009, s. 493).

P. doplňuje nebo nahrazuje buď adjektivum, nebo příslovce, např.

Je tichý *jako pěna* doplňuje adjektivum.

Je *jako pěna* nahrazuje adjektivum.

Sedí tiše *jako pěna* doplňuje příslovce.

Sedí *jako pěna* nahrazuje příslovce.

(Bečka, 1992, s. 131).

František Čermák se věnuje předpokladu existence formálního znaku (komparátoru (K) a zdůrazňuje, že na obou stranách mohou figurovat všechny čtyři autosémantické slovní druhy, konkrétně: substantiva (S), adjektiva (ADJ), verba (V) a adverbia (ADV) (Čermák, 2009, s. 488). Na straně levé můžeme ve větší míře pozorovat hlavně adjektivum či verbum:

ADJ → *silný j. medvěd* (= být velmi silný)

V → *chodit / tancovat j. medvěd* (= chodit, tancovat těžkopádně, neobratně, obv. i poněkud kývavě a pomalu)

Ale v některých případech lze pozorovat i substantivum či adverbium:

S → *ticho j. v kostele*

ADV → *rychlý j. šíp*.

Na straně pravé za K lze opět ve větší míře spatřit hlavně substantivum či substantivizované adjektivum:

S → *čisté j. zrcadlo* (= je to bezvadně čisté)

sub. ADJ → *hrát j. ponocný* (= hrát něco velmi špatně, neobratně)

¹⁶ Tato ustálenost umožňuje pak mj. i výraz v různých kontextech a různými mluvčími znovu a znovu reprodukovat jako celek. Většina p. se podle potřeb mluvčího, kontextu a povahy své sémantiky může do různě velké míry obměňovat jak morfolo­gicky, tak syntakticky (2009, s. 493).

V některých případech lze spatřit opět adjektiva a v méně častých případech adverbia či verba:

ADJ → *být j. vyměněný* (= chovat se zcela jinak než jindy)

ADV → *je to j. zadarmo* (= je to velmi laciné, je to výhodná koupě)

V → *prodávám j. jsem koupil* (= reprodukuji, předávám, vyprávím jen to, co n. jak jsem to sám (pouze) slyšel) (s. 489).

Je tedy zřejmé, že většina p. je budována ve své levé straně na verbu (popř. ADJ) a v pravé straně na S (popř. deverbativním ADJ). Typickým p. je proto v tomto smyslu formálně např. *sedět jako pecka, jít jako svázaný*. Výrazy typu *chlap j. hora, den j. malovaný* lze chápat za různé ustálené transformace z bází obsahující sloveso (Filipec-Čermák, 1985, s. 219).

V této bakalářské práci se však budeme věnovat konstrukci ADJ-come-... a jejím českým protějškům v paralelním korpusu InterCorp.

4.2 Idiomaticnost a přirovnání v italštině

Formalizované p. je idiom, který explicitně označuje vztah podobnosti mezi referentem, kontextově doplňovaným, a modelem, který je součástí tohoto idiomu. Během procesu idiomatizace vznikají idiomatická pojmenování více úrovní, která jsou zpravidla z hlediska funkčního prostředí vysoce ekonomickými a komplexními (Filipec-Čermák, 1985, s. 236). Idiomaticnost naznačuje, že frazeologické výrazy nelze interpretovat doslovně. Jejich význam nelze dedukovat z jednotlivých slov, která tvoří frazeologický výraz, ačkoliv jsou tato spojení často pevně zakořeněna v daném jazykovém prostředí a vznikají z dlouhodobého užívání, zvyku a tradice. V italštině jsou idiomy častým projevem idiomaticnosti, což znamená, že význam fráze je specifický pro daný jazyk a nemusí být transparentní pro mluvčího jazyka jiného/cizího. Idiomaticnost v italštině odráží kulturní kontext, historické události, náboženství a tradice Itálie. Stejně to má pak i čeština. Najdeme zde ale i příklady, které bychom řekli v italštině téměř stejně jako v češtině: *mít hlavu v oblacích / avere la testa tra le nuvole, být jako ryba ve vodě / essere come un pesce nell'acqua* nebo *mít něco na jazyku / avere qualcosa sulla punta della lingua*. Tyto příklady nám názorně ilustrují, jak mohou dva odlišné jazyky sdílet podobné výrazy pro vyjádření podobných myšlenek nebo situací.

P. tedy jakožto ustálené víceslovné a idiomatické pojmenování pokrývá oblast podobnosti ve velmi širokém záběru a že ani zdaleka nevyjadřuje jen ji. Význam p. je třeba

chápat jako souhrnně idiomatickou konjunkci všech aspektů v různém poměru (Čermák, 1983, s. 482, 483).

P. v italštině fungují téměř stejně jako v češtině. Taktéž nám pomáhají vystihnou situaci nebo cokoli popsat. V italských p. však můžeme sledovat, jak reflektují specifika italského myšlení a vnímání světa. Názorně si je přiblížíme v praktické části, kde se budeme více věnovat překladovým možnostem a rozdílem mezi češtinou a italštinou.

4.3 Dělení přirovnání

V této podkapitole bych se dále zaměříme na konkretizační p., o kterých již byla zmínka v kapitole “Idiomatika a frazeologie jako jazyková disciplína”. Konkretizační p. je jedním ze tří typů FO. Konkretizační FO jako celek označují skutečnost ustálenou metaforou nebo metonymií, synekdochou. Je-li celý obrat obrazný, je to *rčení*. Pojí-li se obraz přes srovnávací spojku, je to *konkretizační přirovnání* (Bečka, 1992, s. 81). Ty se váží na základní slovo (které však často zůstává nevyjádřeno) spojkou *jako*. Mají blízko k výrazům intenzifikačním (s. 83).

Např.: roste to jako houby po dešti/přibývá jich jako hub po dešti —> *Začali se sem hrnout lidé, chaty rostou j. houby po dešti a za pár let to tu nikdo nepozná* (Čermák, Hronek, Machač, 2009, s. 120).

P. jako stylistické využití pojmenování nepřímých se dělí na další tři podkapitoly, a to p. názorná (1), intenzifikační (2) a výrazově expresivní (3).

- (1) P. názorná jsou taková, u nichž názornost je hlavním účelem užití a formálně jsou vyznačena různě. Najdeme je ve všech stylech, ale hlavně v popisech (Bečka, 1992, s. 131).
- (2) P. intenzifikační mají tendenci se ustalovat, jejich názornost je často spíše symbolická než skutečná. Vyskytují se v nich také slova dnes už neobvyklá a s vyjádřením podobnosti, které dnes již vůbec nerozumíme, např.: *žene se j. s keserem* (s. 132). S těmito p. se tedy setkáme hlavně v řeči mluvené, a to v kombinaci s různými dialekty, slangy a v řeči lidové.
- (3) P. výrazově expresivní strhují k obrazu větší pozornost, než p. názorná a intenzifikační. Zvyšují totiž intenzitu výrazu a mají rozehrát obraznost čtenáře, přimět jej, aby se jimi zabýval. Pochopení základu má doznívat v představ a procítění obrazu (s. 133).

4.3.1 Přirovnání ustálená a neustálená

O p. můžeme říci, že se jedná o určitou formu jazykového pojmenování, kterou Čermák dělí na (1) *specifické* a (2) *nespecifické*. Nejenomže jej dělí do těchto dvou kategorií, rozlišuje jej i na další jazykové pojmenování, a tedy další kategorie: (3) *přímé*, (4) *nepřímé*, (5) *konkrétní* a (6) *metaforické* (Čermák, 1983, s. 464-465). Narazíme i na další pojmy: p. (7) *ustálená* a (8) *neustálená*. Na základě tohoto rozdělení do několika kategorií, které se na první pohled jeví vcelku složité, můžeme konstatovat, že pro nás nejdůležitější jsou tyto dvě poslední pojmenování, kterým se dále budeme věnovat (7-8). Pojmenování (1-6) jsou spíše vlastnosti nebo funkce, a ty se vztahují k věcem a osobám a Čermák o nich mluví jako o abstraktních a relačních záležitostech.

P. (1) *ustálená* spadají do nepřímého jazykového pojmenování¹⁷ a je buď více či méně konkrétní. Ustálená p. konkrétní mají sklon a možnost ve větší či menší míře přecházet k metaforickým. Tedy příklad *prádlo bílé jako sníh*¹⁸ nemívá přesně odstín sněhu apod. (Čermák, 2009, s. 486).

Pojmenování metaforické (přenesené) jsou pak založeny na přenesení či metafoře v širokém smyslu (tamtéž), na základě vnější podobnosti některých znaků.

P. (2) *neustálená* se v jazyce vytvářejí a zanikají nepřetržitě, a to v souladu s momentální potřebou a schopností mluvčího vnímat a využívat tuto podobnost (tamtéž). Pro srovnání: ustálené p. — *jsou si podobni jako vejce vejci*;
neustálené p. — *X vypadá jako vejce*;

Ovšem musíme se zamyslet nad faktem, že v praxi a s postupným vyvíjením jazyka, je téměř nemožné jasně vymežit rovinu mezi tím co je a není ustálené.

4.4 Syntaktická stavba přirovnání

Formálně je p. ustálený víceslovný frazém jak z hlediska svého lexikálního obsazení, tak z hlediska svého slovosledu a morfologické podoby (Čermák, 1985, s. 475). Dále je p. funkčně, formálně i sémanticky jediný a nerozložitelný celek (s. 473). Tudíž snažit se určovat

¹⁷ Nepřímé jazykové pojmenování (perifráze) = vyjádřit něco opisem/několika slovy to, co lze vyjádřit též stručněji (SSJČ), např. místo slova „smrt“ lze použít nepřímého pojmenování „poslední výdech“ či „finální den“

¹⁸ Pro srovnání příklad nepřímého pojmenování metaforického: *jsou si podobni jako vejce vejci*; *chová se jako hlava naší rodiny*

v něm přímou úlohu jednotlivých komponentů lze jen velmi vágně a v náznaku, nebo vůbec ne (tamtéž). Čermák dále objasňuje, že po stránce významové mají slova vstupující jako komponenty do p. některé rysy zvláštní, jiné společné pro celou IF (s. 470). Povaha p. je tedy v hierarchii jednotlivých oblastí IF výjimečná. Většinou má funkci kolokace. Komponentem (za K) však může být slovo, kolokace i klauze (věta) (2007, s. 48). Lze ale určit sémantiku jako útvaru p. obecně. Formalizované p. *je idiom, který explicitně označuje vztah podobnosti mezi referentem, kontextově doplňovaným, a modelem, který je součástí tohoto idiomu*, blíží se tedy některým typům binomiálů (s. 48, 49)¹⁹. Sémantickou strukturu p. lze krátce a stručně znázornit následovně:

/Kd/-R-(Tk)-k-Kt → **/Karel/ byl (červený), jako by ho krví polil** (str. 49)

/Kd/ comparandum, tj. referent doplňovaný vždy až kontextem, který je celým výrazem ozřejmován, např. */Karel/ je zarostlý jako Ezau*.

V češtině je pozoruhodným zjištěním, že tímto členem jsou hlavně aspekty týkající se člověka jakožto jeho fyzické, psychické a společenské stránky, a to až v 80 % současných českých p. K charakterizaci zvířat se typicky užívají výrazy vztahující se primárně k lidskému referentu. Zbýlých 20 % se věnuje referentům ostatním, dělíme se na abstraktní (tj. děje, stavy, situace apod., např. *jde to j. po másle, je tu tma j. v pytli*) a konkrétní (tj. věci, např. *být sladký j. med, být tvrdý j. kámen*) (Čermák, 2009, s. 494). P. je tudíž na pravé straně (Kt) výrazně konkrétní povahy (2007, s. 49). V p. je relační prvek **R** označen jako **relátor**, a obvykle má povahu verbálního prvku, který idiomu dodává povahu predikátu, např. */Karel/ je jako Ezau, /kluk/ poslouchá jako hodiny*.

Relátor se v p. vyskytuje na levé straně buď samostatně jako jediný komponent, tj. bez *tertia comparationis*. Může být také užíván společně s ním a vzácně se může vypouštět. Celkový sémantický význam je zcela závislý na K (na pravé straně), a R má spíše formální úlohu. Je nezbytné pro to, aby K bylo sémanticky jednoznačné, a v p. se vyskytovalo obvykle jen v tomto jediném výrazu (Čermák, 2009, s. 495).

¹⁹ P. je ovšem po stránce formální více typů; podobnost se v nich může vyjadřovat i implicitně, popř. i neustáleným způsobem, srov. *sněhobílý* (tj. *jako sníh*), kolokací *holubičí povaha* (*jako holubice*), *brčálově zelený* (*jako brčál*) a např. neustálenou kombinací *mluví nepřátelsky* (*jako nepřítel*) apod. (Čermák in SČFII, 1984).

Další důležitou roli hraje (**Tk**) **tertium comparationis**, což je znak, rys nebo i vlastnost, která se vztahuje jak ke komparandu, tak i ke K. Na základě této vlastnosti se vytváří mezi obojím vlastní vztah k podobnosti, např. */Karell/ je O jako slepý*. Někdy se Tk může slévat s R, což ilustruje příklad */Karell/ řve jako lev*. Tertium comparationis ozřejmuje a vymezuje rys, kterým se celý výraz zabývá, a zároveň jej uvádí do metaforického sémantického vztahu s týmž rysem něčeho, někoho jiného (Čermák, 2009, s. 495). Jeho úkolem je konkretizace a současně i do jisté míry metaforizace stejných rysů, např.: *je tam tma j. v pytli* (Čermák, 1983, s. 477). Rys, aspekt, vlastnost apod. vyjadřované v Tk, které celé p. ozřejmují, jsou tudíž, necháme-li stranou malé procento metaforických případů, jež nejsou na první pohled jednoznačné, významným ukazatelem základních a obecných typů sémantiky p. vůbec. Tento rys ap. je nejčastěji vyjádřen verbem nebo adjektivem (s. 478, 479).

K komparátor, který vyjadřuje formální vztah mezi Kd a komparátorem, je jediným formálním znakem celého systému p. (obv. **jak/jako**). Vztah mezi jednotlivými členy může být dále kvalifikován dalším relačním členem, což vytváří různé varianty, např.: *jako když, jako by, jako že* (Čermák, 1983, s. 468). Model, ke kterému se přirovnává, je vždy určitým a jasným extrémem, stupněm²⁰ v dané sémantické oblasti. Čermák se také zmiňuje o nemožnosti postupného stupňování významu p. prostřednictvím různých p.²¹

P. lze chápat jako rozsáhlou synonymii, ale jsou omezeny na určité typy výrazů, především v oblasti široce negativního hodnocení (*hloupý, opilý* apod.), dimenzí a kvantity (především typu *hodně, málo*). Slabší jednoznačné zastoupení mají naproti tomu v p. opozita (antonyma), jejichž určení je silně ovlivňováno kontextem, srov. *být těžký j. cent x být lehký j. pírkó* (Čermák, 2009, s. 496). U synonym i opozitních p. jsou však klíčové vztahy a propojení s dalšími oblastmi IF a běžného jazyka. Existují také specifické komparátory, jako jsou „až“, „že by“, „co“, „div“, „jen“, „než“ apod.²²

Kt comparatum je zobecněný a obvykle známý model, prototyp, ke kterému je Kd vztážen a ozřejmován. Kt se nachází na pravé straně výrazu a tvoří podstatu samotného p. Může být vyjádřen nejen jedním slovem, ale také víceslovně nebo větňě, srov. *tváří se j. když neumí do pěti počítat* (Čermák, 1983, s. 481). Kt také slouží k ozřejmění komparanda, srov. *soused (Kd) vypadal (R) jako by (k) utekl hrobníkovi z lopaty (Kt)*.

²⁰ *Vonět j. růže* znamená sice příjemně apod., ale také v určité známé míře (Čermák, 2009, s. 496)

²¹ Výrazy přirovnávající *těžký* k *hromu, centu* aj., nebo *červený* k *pivoňce, vlčímu máku, raku* aj. nelze uspokojivě odlišit jen mírou intenzity, ale i druhem, kvalitou vyjadřovaného vztahu a dalšími, přidavnými rysy (tamtéž).

²² Srov. *jí, až mu oči lezou z důlků; utíká, co mu nohy stačí* (2009, s. 497).

5 EMPIRICKÁ ČÁST

V úvodu této části nejprve jasně stanovíme a zaměříme se na vymezení konkrétního okruhu uvnitř dané struktury (ADJ-COME-N), která bude podrobně analyzována v rámci překladatelské části. Poté se zaměříme na popis specifických vlastností této definované struktury. V neposlední řadě bude představení metodologie naší práce a přistoupíme k hlubší překladové analýze, abychom lépe porozuměli jeho jazykovým aspektům a významu v konkrétním kontextu.

5.1 Struktura ADJ-COME-N

V této bakalářské práci se budeme zabývat pouze p., ve kterých před substantivem stojí člen určitý nebo neurčitý. V italštině se totiž můžeme dále setkat také se členem nulovým či dělivým a případně i s přivlastňovacími zájmeny a číslovkami.

5.1.1 Varianty

K (*come*) v naší práci nebude hrát žádnou roli, jelikož je komponentem neměnným a bude zde stát vždy. Bude nás hlavně zajímat levá a pravá strana od K – tedy varianty obou stran. Budeme pozorovat, jak se komponenty na levé a pravé straně od K liší v určitých překladech a případně jakými ekvivalenty jsou strany zaměněny. Tato variantnost na levé straně je vidět např. u p. *freddo come il ghiaccio* (66) proti *gelido come il ghiaccio* (6). Na pravé straně pak *freddo come il ghiaccio* proti *freddo come il marmo*.

Pokaždé byly vybrány příklady, které převažovaly svojí frekvencí v ItWaCu. Dále bylo třeba taktéž zkoumat užití členu substantiv. Využití členu téměř ve všech případech nemělo vliv na význam p., jak jsme vyvodili z detailnější analýzy konkrétních vzorků a jejich kontextů.

Lze pozorovat, že účastníci komunikace občas používají člen nesprávně nebo v jiném kontextu. Narazili jsme např. na vliv členu v p. *grande come il mondo* (80) / *grande come un mondo* (6). V prvním případě, kdy je použit definovaný člen „*il*“, se zdůrazňuje celosvětová velikost a výjimečnost subjektu. Naopak v druhém případě, s neurčitým členem „*un*“, je spíše kladen důraz na velikost v místním nebo konkrétním kontextu. Tato variantnost v použití členu může ovlivňovat specifičnost a interpretaci p.

5.2 Metodologický postup

5.2.1 Nástroje

Na počátku kapitoly se seznámíme s nástroji, které byly k výzkumu využity. Kromě stručné charakteristiky samotných nástrojů se zaměříme na jejich významnou roli a přínos v kontextu této bakalářské práce.

Základem této bakalářské práce jsou korpusy dostupné na platformě *Český národní korpus*, kde najdeme různé korpusy. Hlavní důraz je kladen na rozhraní KonText, který lze po přihlášení používat zcela bezplatně. Jedná se o pokročilé webové rozhraní, umožňující nám dané korpusy využívat a vyhledávat v nich struktury a jevy, které nás zajímají.

Nicméně KonText není jediným prvkem v rámci *Českého národního korpusu*; nalezneme zde i další lingvistické korpusy, které se odlišují svou velikostí. Projekt *Český národní korpus*, zahájený v roce 1994 profesorem Františkem Čermákem, si klade za cíl poskytovat rozsáhlá jazyková data pro výzkum a výuku prostřednictvím elektronických korpusů. V současné době platforma obsahuje více než tři miliardy slov, uspořádaných v korpusech synchronních i diachronních, mluvených i psaných, paralelních i jednojazyčných. V této práci se zaměříme především na korpusy psané.

Pro výběr ukázek/vzorků italských p. s odpovídající strukturou, jsme se obrátili na italský korpus *ItWaC*, který je velkým webovým korpusem a jeho celkový rozsah je 1,6 miliard slov. Korpus je slovnědruhově označován a lemmatizován nástrojem TreeTagger. Tento korpus nám bude velmi nápomocný, jelikož je velký a je zde velká šance, že zde nalezneme všechny hledané struktury a získali tím vzorky k další analýze. Tím jsme zajistili reprezentativní soubor vzorků, které odpovídají našim kritériím a poskytují nám vhodný materiál pro další zkoumání.

Dalším nezbytným krokem a korpusem pro tuto bakalářskou práci byl cizojazyčný paralelní korpus *InterCorp* ve verzi 16, který obsahuje původní texty spolu s jejich překlady a umožňuje nám najednou srovnat vzorky české i italské. *InterCorp* je menším korpusem než *ItWaC*, a v zásadě budeme užívat korpusy *InterCorp v16 – Italian* a *InterCorp v16 – Czech*. Tyto korpusy se osvědčily při hledání relevantních českých ekvivalentů i když ne vždy obsahovaly hledaný výraz.

Posledním využitým korpusem byl *korpus SYN* ve verzi 8. Korpus SYN je synchronní jazykový korpus obsahující paralelní texty v originálním jazyce a jejich české překlady. Slouží

jako bohatý pramen dat pro srovnávání mezi italským a českým jazykem. Proto byl vhodný i pro tuto práci, jelikož jsme potřebovali zjistit frekvence výskytů slovních spojení. Tento korpus nám nejen poskytl údaje o četnosti konkrétních výrazů, ale zároveň jsme s jeho pomocí zhodnocovali, zda dané spojení reálně existuje a zda našemu navrhovanému překladu odpovídá ekvivalentní spojení v českém jazyce. Tím jsme ověřovali, zda je naše interpretace a použití slovních spojení v souladu s praktickým užíváním v jazyce.

Posledními dvěma zdroji, které byly využity při hledání odpovídajících překladů italských přirovnání, byly slovníky. Jako primární referenci byl využit online dostupný slovník *Dizionario dei Modi di dire della lingua italiana* od autorky Monica Quartu. Tento slovník obvykle obsahuje definice různých italských p. V případě, že p. v tomto slovníku nebylo zmíněno, byl využit další dostupný online slovník *Grande dizionario italiano* od autora Aldo Gabrielli. Pro české ekvivalenty byl využit *Slovník české frazeologie a idiomatiky – Přirovnání* (vyd. 1983 a 2009) od Františka Čermáka, ze kterého jsme vybírali nejvhodnější překlady pro porovnání italského a českého pojetí – snažili jsme se co nejvěrněji zachytit význam italského p. v souladu s jeho českým ekvivalentem. Slovník obsahuje detailní analýzy a výklady FO, což umožňuje porozumět jejich významu, užití a kulturnímu kontextu. Celkově lze říci, že tento slovník představuje důležitý nástroj pro studium a porozumění IF v češtině s důrazem na oblast přirovnání. Nabízí totiž kontextuální informace o tom, jak jsou daná p. obvykle používána a jaký mají význam v různých situacích.

5.2.2 Metodika práce

V prvním kroku jsem zadala pokročilý dotaz, který byl následně implementován do korpusu ItWaC. Tímto největším korpusem začínáme proto, abychom získali nejprve spolehlivé údaje o tom, která z přirovnání jsou obecně frekventovaná a která naopak ne; u těch nejčetnějších je pak velká pravděpodobnost, že budou rovněž v malém a nevyváženém korpuse, jakým InterCorp pochopitelně je. Korpus ItWaC nám tedy poskytuje největší obrázek vzhledem k tomu, že obsahuje až 1,6 miliardy výskytů slovních tvarů. Patří tak k jednému z největších zdrojů lingvistických dat o příslušných jazycích.

Tento dotaz měl následující strukturu:

[tag="ADJ"] [lemma="come"] [tag="NOUN"]

Na základě tohoto dotazu bylo získáno celkem 120 206 výrazů. Bylo nutné tyto vzorky postupně projít a vybrat z nich ta ADJ, která by nejlépe vyhovovala cíli srovnávací analýzy. Z tohoto hrubého výsledku bylo totiž nutné odfiltrvat 1) sekvence, která nejsou přirovnáním (např. *ottica come ad esempio, lavorabile come il legno, importante come la patente, ...*), 2) přirovnání, která dosahují jen nepatrného počtu výskytů (a stěží tak mohou být přítomná i v InterCorpu). Tím jsme došli k celkovému počtu dvaceti²³ vybraných ADJ, která budou dále podrobena detailnější analýze. Tento výběr dvaceti ADJ byl založen na četnosti jejich výskytu v textech korpusu, což poskytlo dostatečný (byť ne zcela reprezentativní) vzorek pro zkoumání struktury a použití italských přirovnání. Bylo vybráno dvacet ADJ právě proto, že pokud bychom vybrali např. třicet ADJ, četnost výskytů by byla čím dál tím menší. Dvacet ADJ bylo vybráno tak, aby reprezentovala dostatečný vzorek pro zkoumání v rámci bakalářské práce, a zároveň tak, aby byl zachován přiměřený rozsah analýzy.

Pro zjištění četnosti p. na levé straně s určitým ADJ byl vytvořen a do korpusu ItWaC vložen dotaz pro každý vybraný výraz zvlášť. Např. pro zjištění četnosti italských p., kde na levé straně figurovalo ADJ *nero*, vypadal dotaz následovně:

[lemma="nero"][lemma="come"][[tag="NOUN"]²⁴

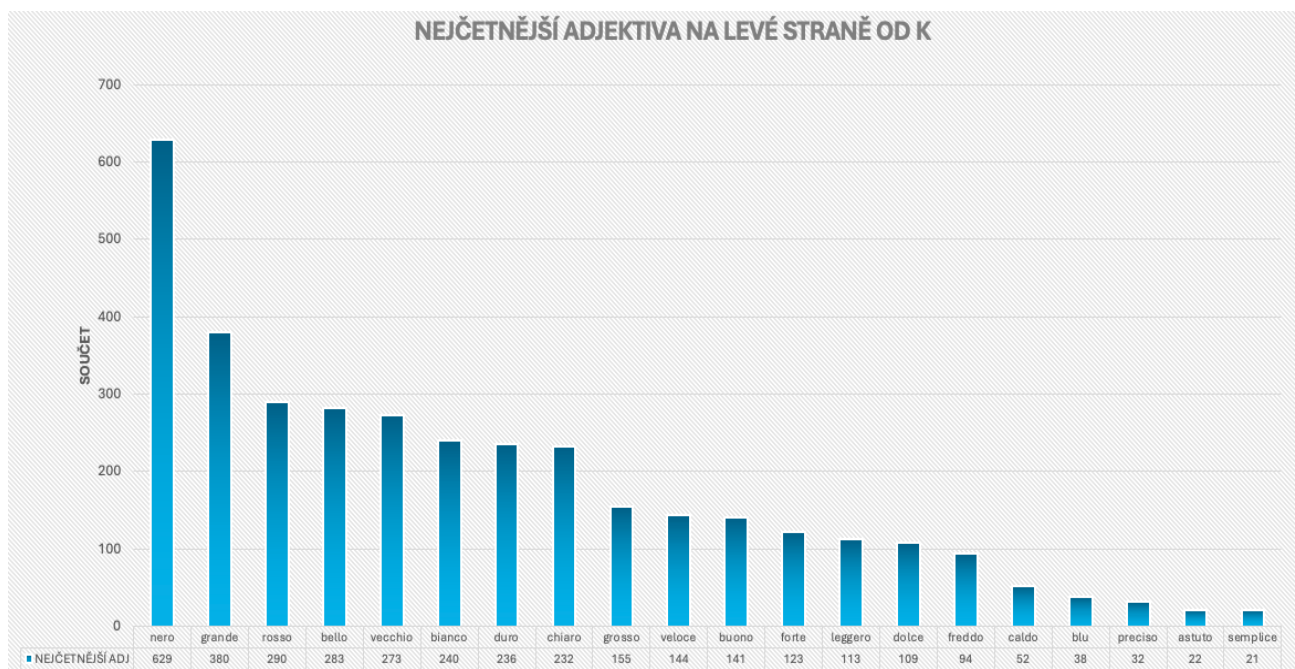
Na základě tohoto dotazu se vygenerovalo celkem 261 výskytů. Následně byla zjištěna četnost jednotlivých p. Zjistíme tedy, že na prvním místě se objevuje p. *nero come la pece* s frekvencí 261 výskytů, na druhém místě *nero come la notte* s frekvencí 165 výskytů a další.

Vzhledem k tomu, že nás nejvíce zajímá četnost výskytů ADJ na straně levé od K, a taktéž četnost výskytů N na pravé straně od K, je možnost nahlédnout do dvou grafů, které nám blíže specifikují obě varianty na obou stranách. V grafu č. 1 lze vidět, že nejčetnějšími pěti ADJ, která byla vybrána pro analýzu, jsou ADJ *nero* (629 výskytů), *grande* (380 výskytů), *rosso* (290 výskytů), *bello* (283 výskytů) a *vecchio* (273 výskytů).

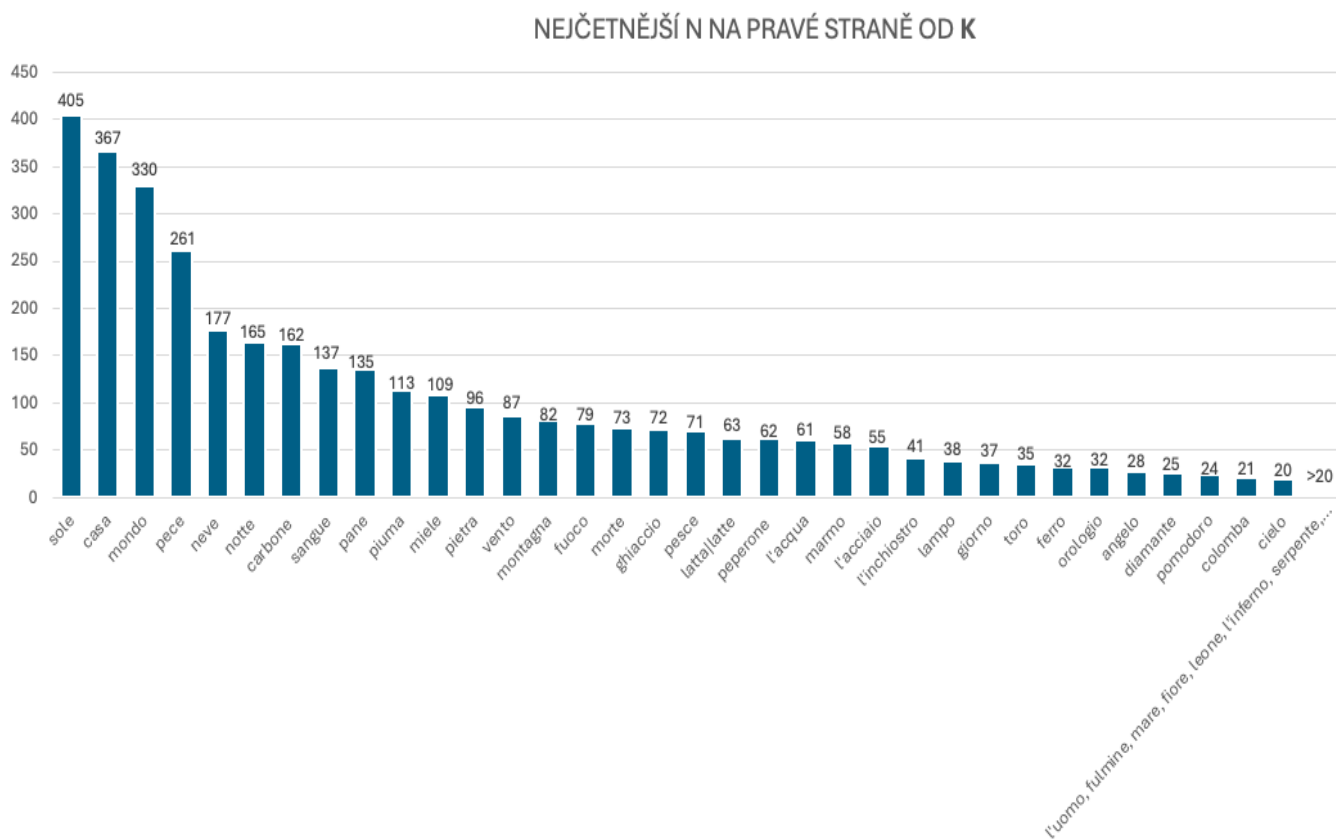
²³ Je zde však přítomno ještě jedno ADJ – *gelido* – jenž je téměř identické jako ADJ *freddo*. *Gelido* je zařazeno v tabulce společně s *freddo*, jelikož jeho četnost výskytů je minimální. Avšak je vhodné ho do tabulky zařadit a minimálně se o něm zmínit. Dále na tomto případu můžeme pozorovat, jak četnost ADJ čím dál tím více klesá.

²⁴ „ADJ“ představuje adjektiva, „come“ představuje neměnný komponent, [] představuje determinant určitý nebo neurčitý – v několika četných výskytech případně i jiné slovní druhy, jako např. ADJ (*belle come giovani fiori*), N (*grande come metà corpo*), ADV nebo také NUM (*rosso come due pomodori*), „NOUN“ představuje substantiva.

Graf č. 1 – Nejčtetnější ADJ na levé straně od K

Graf č. 2 – Nejčtetnější N na pravé straně od K

V grafu č. 2 lze pak vidět nejčtetnější ADJ na pravé straně od K – opět seřazena sestupně.

Při dalším zjišťování frekvence výskytů lze zjistit, že na prvním místě z ADJ, která byla vybrána pro tuto práci, se objevuje p. *nero come la pece* s 259 výskyty. Avšak při zadání konkrétnějšího dotazu:

[lemma="nero"][lemm="come"][[lemma="pece"]

je celkem nalezeno 261 výskytů. Takto lze pokračovat i dále s ADJ *grande, rosso, bello, ...*

Další postup zahrnoval:

1. Vyhledání doloženého nejvhodnějšího českého ekvivalentu pro italská p. ve *Slovníku české frazeologie a idiomatiky*, svazek *Přirovnání* (vydání 1983 a 2009), jehož cílem je adekvátně popsat a předložit oblast české idiomatiky a frazeologie, přičemž věnuje zvláštní pozornost i běžně užívaným výrazům mluveného jazyka, spisovným i nespisovným – je tedy komplexním zdrojem informací a poskytuje nám definice a významy konkrétních p.
2. Protějšky těchto přirovnání v cizojazyčném paralelním a synchronním korpusu *InterCorp v16 – Italian*, se zarovnaným korpusem *InterCorp v16 – Czech* – korpus *InterCorp* totiž slouží jako zdroj autentických textů a dat, a obsahuje taktéž nejvíce příkladů.
3. Vyhledávání v italských slovnících, jež přináší pokrytí široké škály italských idiomů a ustálených frází a umožňují kontextuální porozumění jejich významu, výkladu a použití. Ve slovnících jsou spojení vysvětlena, v korpusech nikoli. Zachycují taktéž téměř vše, např. i archaismy.
4. Využití korpusu *SYN v8* pro zjištění počtu výskytů českých p. a ověření existence překladů při doslovném překladu, jelikož obsahuje bohatý soubor českých textů, a tento korpus nám pomáhá studovat, jak jsou určitá slova a slovní spojení používána v různých kontextech. Slouží tedy jako dodatečný zdroj dat ke SČFI, ve kterém dominují publicistické texty.

Každé p. bude označeno velkým tučným písmem a v závorce bude uveden počet jeho výskytů podle dat z italského webového korpusu *ItWaC*. Např. při zkoumání ADJ **BELLO**, bude výchozí p. vypadat takto: **BELLO COME IL SOLE (208)**. P. budou seřazena dle počtu výskytů (v korpusu *ItWaC*) ADJ na levé straně od K od nejvyskytovanějších, až po nejméně vyskytované.

Překlady daného p. vybraného ze SČFI budou znázorněny tučně a kurzívou, tedy např. ***zářit j. slunce***. Definice p. vybraného ze SČFI bude dále označena pouze kurzívou a uvozovkami.

Pod každým tučně zvýrazněným a kapitálkami vyznačeným ADJ se bude nacházet tabulka s vyznačením četností v daných korpusech: na prvním řádku bude zachycení frekvence v korpusu ItWaC, druhém v korpusu SYN v8, třetím v korpusu InterCorp v16 – Czech, čtvrtém v korpusu InterCorp v16 – Italian, tedy následovně:

Tabulka 1 – Přehled p. s ADJ NERO	
ItWaC	<i>nero come la pece</i> – 261 v.
Syn v8	<i>černý j. smůla/smola</i> – 44 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>černý j. smůla/smola</i> – 49 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>nero come la pece</i> – 55 v.

Všechna p. budou seřazena dle frekvence od nejčetnějších po nejméně frekventované.

V textu se budou objevovat následující zkratky:

p. = přirovnání

j. = jako, jak

SČFI = Slovník české frazeologie a idiomatiky (Přirovnání)

ADJ = adjektivum

V = verbum

S = substantivum

v. = výskyt

5.3 Překladová část

NERO

Tabulka 1 – Přehled p. s ADJ NERO	
ItWaC	<i>nero come la pece</i> – 261 v. <i>nero come la/una notte</i> – 174 v. <i>nero come il/un carbone</i> – 163 v. <i>nero come l'inchostro</i> – 41 v.
Syn v8	<i>černý j. smůla/smola</i> – 44 v. <i>černý j. dehet</i> – 9 v.

	<i>černý j. inkoust</i> – 26 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>černý j. smůla/smola</i> – 49 v. <i>černý j. noc</i> – 114 v. <i>černý j. uhel</i> – 225 v. <i>černý j. inkoust</i> – 21 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>nero come la pece</i> – 55 v. <i>nero come la/una notte</i> – 27 v. <i>nero come il carbone</i> – 32 v. <i>nero come l'inchiostro</i> – 25 v.

Prvním p., kterým se budeme zabývat, je p. **NERO COME LA PECE (261)**.

Zde je důležitým aspektem to, jakým způsobem přeložíme slovo *pece*. Jsou zde dvě varianty překladu – „dehet“ či „smola/smůla“. V případě dehtu nenalezneme ve slovníku žádné p., které by odkazovalo na dehet, ale v případě smoly ano, a to konkrétně (*mít*^o) *vlasy černé j. smůla / smola* – odkazuje se na „*vlasy lesklé a nápadně černé barvy*“ (Čermák, 1983, s. 325).

V InterCorpu nalezneme ale i jiné české překlady slova *pece*, např. „*černý j. uhel*“, „*černý j. saze*“, „*černý j. smrt*“²⁵ nebo „*černočerný*“, a téměř všechna tato zmíněná p. lze najít i ve SČFI s identickými významy.

Treccani se o slově *pece* také zmiňuje: „*Frequente in similitudini e come termine di paragone, con riferimento al colore o alla viscosità di questa sostanza.*“ – tudíž lze vidět, že jak v češtině, tak italštině se odkazuje zejména na tmavou až černou barvu.

NERO COME LA NOTTE (165), pro nějž má Čermák definici: (*být*^o) *černý j. noc*²⁶ = „*mít intenzivní tmavou, někdy okouzující, oslnivou barvu*“ (Čermák, 1983, str. 228). V italském slovníku má definici úplně stejnou, tedy „*nero, buio, oscuro, riferito anche al colore degli occhi o dei capelli di una persona, ma soprattutto a un luogo privo di qualsiasi illuminazione*“ (Quartu, 2012) – má tedy identický překlad a význam.

Podobný význam, jako má p. předchozí, má p. **NERO COME IL CARBONE (162)** s překladem *být*^o (*černý*) *j. uhel*. Pokud budeme používat tento výraz, odkazujeme se hlavně buď

²⁵ Zde je zvláštní překlad *černý j. smrt* – v češtině se užije opak barvy černá, tedy bílá: *být*^o (*bledý / bílý*) *j. smrt* = *být zcela a nápadně n. nepřírozně bledý* (1983, str. 324); počet výskytů dle korpusu SYN: *černý j. smrt* – 11, *bledý j. smrt* – 114, *bílý j. smrt* – 24

²⁶ Počet výskytů dle korpusu SYN: *černý j. noc* – 183

na „*barvu vlasů, očí, pleti člověka, jenž jsou nápadně a často i krásně černé, případně na pečené maso nebo jiné jídlo – zde má definici, že je jídlo zcela spálené, černé a není to k jídlu*“ (Čermák, 1983, str. 367). Dá se přeložit jakožto již zmíněné „*černý j. uhel*“ nebo téměř identickým „*uhlově černý*“. V italštině má tentýž význam, ale dá se také, dle italského slovníku, užít i k popisu opálení člověka (Quartu, 2012). Identickým p., které lze užít, a znamená to samé, je taktéž p. *být černý j. saze*, ve kterém se opět odkazuje na sytě černou barvu očí, vlasů, pleti nebo i srsti zvířete (tamt., str. 312).

NERO COME L'INCHIOSTRO (41) může mít svůj český ekvivalent ve SČFI *být° (černý) j. inkoust*. Má výklad jako „*být sytě, hluboce černý*“ či „*mít velmi tmavou barvu*“ (tamt., str. 134) a v italštině má také stejný význam. Na základě tohoto p. nám InterCorp také uvedl překlady typu „*černý j. smola*“, „*černý j. uhel*“ nebo „*černý j. tuš*“, jenž by se taktéž mohly v kontextu využít a zachovali bychom stejný význam. Nemusí se však odkazovat pouze na barvu černou. Inkoust může mít i barvu modrou, proto lze nalézt i překlady typu „*inkoustově modrý*“.

GRANDE + GROSSO

Tabulka 2 – Přehled p. s ADJ GRANDE + GROSSO	
ItWaC	<i>grande come una casa</i> – 212 v. <i>grosso come una casa</i> – 155 v. <i>grande come il/un mondo</i> – 86 v. <i>grande come una/la montagna</i> – 82 v.
Syn v8	<i>velký j. dům</i> – 81 v. <i>velký j. svět</i> – 16 v. <i>velký j. Země</i> – 47 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>velký j. dům</i> – 50 v. <i>velký j. hrom</i> – 5 v. <i>velký j. svět</i> – 6 v. <i>velký j. země</i> – 6 v. <i>velký j. hora</i> – 25 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>grande come una casa</i> – 46 v. <i>grosso come una casa</i> – 32 v. <i>grande come il/un mondo</i> – 3 v.

P. **GRANDE COME UNA CASA (212)** ve SČFI dohledáme pod obdobným p., které by toto italské p. vystihovalo nejvíce, tedy (*je° to*) **chlap / ženská j. hrom** – jedná se zde o osobu, jenž „*je neobvykle silná, velká postavou a statná*“ (Čermák, 1983, s. 123). InterCorp dále uvádí i další překlady: „*velký j. hrom*“, „*velký j. činžák*“, „*velký j. dům*“, „*velký j. barák*“, „*velký j. piano*“ či „*velký j. svět*“. Pokud bychom využili a zadali do korpusu SYN překlad „*velký j. dům*“, zjistíme, že p. popisuje subjekty, jež jsou velmi velké nebo objemné.

V itaštině lze p. „*grande come una casa*“ využít ve spojení se srdcem: *avere un cuore grande come una casa* = někdo je velmi hodný a velkorysý. Užívá se i pro někoho, kdo se rychle zamiluje (Quartu, 2012).

GROSSO COME UNA CASA (155) znamená téměř totéž, co *grande come una casa*, jen se nám změnilo ADJ na levé straně. Použití ADJ *grosso* se zdůrazňuje nejen velikost, ale také masivnost nebo objem subjektu. Toto p. je silnější a expresivnější vyjádření a může být použito, když chceme vystihnout daleko větší a extrémní rozměry.

GRANDE COME UNA MONTAGNA (75) + GRANDE COME LA MONTAGNA (7) u Čermáka nalezneme opět obdobné p. - (*to je°*) **chlap j. hora** a užívá se pro „*muže, často v kontrastu k malým mužům*“ s významem „*nesmírně veliký, vysoký, silný a statný muž*“ (Čermák, 1983, s. 117). V českém jazyce patří *chlap j. hora*²⁷ mezi vysoce frekventované výrazy, ačkoliv původní p. *veliký j. hora* je obecné a může se týkat různých subjektů. *Chlap j. hora* specifikuje, že se jedná o muže, případně ale také i o ženu či nějakou věc – v korpusu InterCorp lze nalézt např. tento překlad odkazující na věc/jídlo:

Se potessi esprimere un desiderio, starei seduto su una torta di uva spina ... grande come una montagna.

Já bych si přál sedět na angrštovém koláči ... velkém jako hora.

GRANDE COME IL MONDO (80) + GRANDE COME UN MONDO (6) v českém a ani v italském slovníku nedohledáme. V korpusu SYN při zadání „*velký j. svět*“ lze najít poměrně málo výskytů, ale při záměně S *svět* na *Země*, výskytů je mnohem více. P. *grande come il/un*

²⁷ Počet výskytů dle korpusu SYN: *chlap j. hora* – 1 052

mondo je metaforické a dá se jím vyjádřit výrazná velikost nějakého objektu. Může být použito v různých kontextech, od popisu fyzické velikosti až po významovou sílu nebo významnost.

ROSSO

Tabulka 3 – Přehled p. s ADJ ROSSO	
ItWaC	<i>rosso come il sangue</i> – 137 v. <i>rosso come il fuoco</i> – 67 v. <i>rosso come un peperone</i> – 62 v. <i>rosso come un pomodoro</i> – 24 v.
Syn v8	<i>rudý j. krev</i> – 109 v. <i>rudý j. plamen</i> – 4 v. <i>rudý j. rak</i> – 111, <i>červený j. rak</i> – 43 v. <i>červený/zčervenat j. paprika</i> – 2 v., <i>zrudnout j. paprika</i> – 2 v. <i>rudý/červený j. rajče</i> – 40 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>rudý/červený j. krev</i> – 75 v. <i>rudý/červený j. oheň/plamen</i> – 31 v. <i>červený j. paprika</i> – 2 v. <i>rudý/červený j. rak</i> – 77 v., <i>červený j. rak</i> – 23 v. <i>rudý/červený j. rajče</i> – 13 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>rosso come il sangue</i> – 11 v. <i>rosso come il fuoco</i> – 10 v. <i>rosso come un peperone</i> – 11 v. <i>rosso come un pomodoro</i> – 6 v.

U p. **ROSSO COME IL SANGUE (137)** může být jedním z překladů např. *být^o rudý j. krev*, jež je ve SČFI vyloženo jako „*být jasně, popř. ostře červený*“ nebo také „*být rudý j. plamen*“ (Čermák, 1983, s. 175). V překladech, jež nabízí InterCorp, se může p. *rosso come il sangue* vyskytovat i jako „*krvavě rudý*“. Srov. na příkladech:

- InterCorp:

Voglio cadere nella profondità dei tuoi occhi, baciare le tue labbra rosse come il sangue.

Chci se propadnout do hlubiny tvých očí. Chci líbat tvé rty rudé jako krev.

- SYN

Naplnila skleničku višňovkou rudou jako krev.

U těchto dvou přirovnání je zřejmé a jasné, že jde o srovnání rudé barvy s krví, jelikož vyjadřují a využívají symbolickou spojitost mezi barvou a krví k posílení výraznosti vyjádření.

ROSSO COME IL FUOCO (67) lze u Čermáka dohledat pod p. (*být*^o) *rudý j. plamen* (s. 272). InterCorp uvádí i další české překlady, jako např. „*rudý j. oheň*“ nebo „*rudý j. rak*“. V italském slovníku se vykládá jako „*molto arrosato, riferito al colore del volto di chi arrossisce per timidezza o vergogna / di colore rosso vivo, acceso, brillante, come quello del fuoco*“ (Quartu, 2012) – toto pojetí lze znázornit i na následujícím příkladu: „*La signora si fece rossa come il fuoco.*“, tedy: „*zrudla jako rak*“. P. *červený j. rak* eviduje i Čermák ve SČFI: *být*^o (*červený*) / *zčervenat*^o / *zrudnout*^o *j. rak* (Čermák, 2009, s. 305). Avšak nemusí se jednat pouze o zbarvení tváře či obličeje, p. *rosso come il fuoco* můžeme použít i pro popis různých věcí, objektů, jiných částí těla apod. Z InterCorpu lze pro srovnání uvést tento příklad:

Sappi dunque che in quel cartello a lettere rosse come il fuoco c'è scritto ...

Abys věděl, na tom plakátu s písmeny rudými jako oheň stojí ...

ROSSO COME UN PEPERONE (62) má korpusem uvedené překlady „*rudý j. krocan*“, „*zčervenat j. řepa*“ a opět „*rudý j. rak*“. „*Rudý j. krocan*“ je dostupné i ve SČFI – *být*^o (*červený/rudý*) / *zrudnout*^o / *zčervenat*^o *j. krocan* s významem „*člověk v obličeji při hněvivé, příp. bojovné reakci*“, tedy „*silně, prudce se rozzlobit a nápadně zrudnout*“ (Čermák, 1983, s. 176). Názorné příklady využití p. *rudý j. krocan* v korpusu SYN:

George byla vzteky rudá jako krocan. / Edward byl v obličeji rudý jako krocan, tak se rozčilil.

- InterCorp

A sentirsi chiamar Polendina, compar Geppetto diventò rosso come un peperone dalla bizza

...

Když kmostr Geppetto slyšel, že ho oslovují Kukuřičko, zrudl vzteky jako krocan ...

V italském slovníku je *rosso come un peperone* definováno následovně – „*diventare rosso come un peperone*“ (Quartu, 2012).

BELLO

Tabulka 4 – Přehled p. s ADJ BELLO

ItWaC	<i>bello come il sole</i> – 208 v. <i>bello come il giorno</i> – 37 v. <i>bello come un angelo</i> – 22 v. <i>bello come un fiore</i> – 16 v.
Syn v8	<i>krásný j. slunce</i> – 7 v. <i>krásný/hezký j. obrázek</i> – 122 v., <i>vypadat j. obrázek</i> – 48 v. <i>krásný j. den</i> – 5 v. <i>krásný j. anděl</i> - 30 v., <i>vypadat jako anděl</i> - 112 v. <i>krásný j. květina</i> - 7 v., <i>vypadat j. květina/kytka</i> - 19 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>krásný j. slunce</i> – 16 v. <i>krásný/hezký j. obrázek</i> – 82 v., <i>vypadat j. obrázek</i> – 30 v. <i>vypadat j. anděl</i> – 125 v., <i>krásný j. anděl</i> – 27 v. <i>krásný j. květina</i> - 4 v., <i>vypadat j. květina/kytka</i> - 19 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>bello come il sole</i> – 4 v. <i>bello/a come il giorno</i> – 12 v. <i>bello come un angelo</i> – 14 v. <i>bello come un fiore</i> – 10 v.

Italské p. **BELLO COME IL SOLE (208)**, tedy v překladu „*krásné j. slunce*“ ve SČFI nedohledáme. Dohledáme zde však trochu jiné p., a to *zářít° / svítit° j. (samo) slunce*, ale toto p. jen z části odráží italskou definici, která říká: „*bellissimo, appunto come il sole, soprattutto nel senso di radioso*“ (Quartu, 2012). V českém kontextu by totiž mohlo p. odrážet i jinou definici a výklad, a to: „*zářivý/blýskavý předmět, případně osoba, která někoho silně přitahuje svým optimismem*“ (Čermák, 2009, s. 328) – ale to ne vždy platí.

Nahlédneme-li do korpusu SYN, p. *krásný j. slunce* vyjadřuje tu samou definici jako v italštině (viz výše):

Ona není dívka; je to květina. Chytrá a krásná jako slunce na nebi. / Narodila se jim dcera, která byla krásná jako slunce zapadající nad oceánem.

Korpus InterCorp dále uvádí překlady pro p. ***bello come il sole*** např. „*pěkná j. obrázek*“, jenž lze najít i ve SČFI: ***být° (hezký/krásný) / vypadat° j. obrázek*** – „*upoutávat svou příjemnou krásou*“ (Čermák, 2009, s. 237). Také se objevuje odkaz na zapadající slunce: „*je to opravdu tak krásné j. západ slunce*“.

Všechna zmíněná p. (*krásné j. slunce, zářit/svítit j. slunce, pěkná/hezká/krásná j. obrázek*) tedy vyjadřují něco krásného, jelikož slunce se považuje za symbol krásy, světla nebo i života. Můžou jimi být označeny i osoby či věci, které jsou příjemné nebo vizuálně atraktivní – např. srovnání s obrázkem, který je obvykle vnímán jako hezký nebo vkusný.

Našli jsme zde ale i výjimku u p. **BELLO COME IL GIORNO (37)** – při využití korpusu InterCorp dojdeme k závěru, že toto spojení se spíše využívá při popisu výjimečného dne, kdy se něco výjimečného stalo – událost, na kterou si daný mluvčí velmi dobře pamatuje: „*Bella come il giorno in cui mi hai sposata?*“ = „*Nádherná jako v den naší svatby?*“ Zde by mohl být překlad jako „krásný“ či „čarokrásný“. Avšak ***bello come il giorno*** se zde NEJEVÍ jako p.

P. **BELLO COME UN ANGELO (22)** ve SČFI dohledáme pod českým ekvivalentem ***být° (krásný / hezký) / vypadat° j. anděl / andělíček / andílek*** s definicí „*být nevinně, oduševněle krásný; být ideálně krásný*“ a jako synonyma k tomuto p. můžeme využít „*být j. obrázek; děvče až oči přecházejí*“ (Čermák, 1983, s. 33) ← toto spojení by se taktéž hodilo k italskému p. (zmíněno výše) ***bello come il sole***, vzhledem k tomu, že tento idiom (*až oči přecházejí*) zdůrazňuje, že něco je tak krásné, až pohled na to může vyvolat silný dojem nebo pocity obdivu = oči na toto krásné „pozorování“ intenzivně reagují.

V korpusu InterCorp lze nalézt ještě dva další překlady, jež odkazují na někoho, kdo nám anděla připomíná: „*vypadá j. naše maminka*“ (*è bella come un angelo e qualche volta quando dorme penso come assomiglia alla nostra mamma*), „*nádherná j. panenka*“. Jako příklady z InterCorpu lze uvést:

... *era bella come un angelo, sembrava un'attrice di spicco, ...*

... *byla krásná jako anděl, vypadala jako nejlepší herečka ...*

V italském slovníku pro ***bello come un angelo*** pak nalezneme definici „*bellissimo come si suppone siano gli Angeli al servizio di Dio, riferito in particolare a donne e bambini*“ (Quartu, 2012).

Mezi další italská p., jenž vyjadřují krásu něčeho/někoho, patří **BELLO COME UN FIORE (16)**, které se rovná p. ***krásný j. květina*** – tomu nejbližší se ve SČFI objevuje (***to je***) ***děvče j.***

kytka a má stejný význam, neboť znamená „*to je půvabné a hezké děvče*“ (Čermák, 2009, s. 187). To připouští i InterCorp s příklady: „*krásná jako květina*“, „*krásná jako kvetoucí květ*“ či se zde setkáme i s nalezeným překladem „*krásná jako letní den*“. Hodilo by se zde také p. *být° (hezká / krásná) j. růže / z růže květ* – „*být mile a přirozeně půvabná, krásná a přitažlivá*“ (tamt., s. 312).

VECCHIO

Tabulka 5 – Přehled p. s ADJ VECCHIO	
ItWaC	<i>vecchio come il mondo</i> – 244 v. <i>vecchio come l'uomo</i> – 19 v. <i>vecchio come l'umanità</i> – 10 v.
Syn v8	<i>starý j. svět</i> – 76 v. <i>starý j. lidstvo</i> – 1 193 v. <i>starý j. člověk</i> – 12 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>starý j. svět</i> – 37 v. <i>starý j. lidstvo</i> – 45 v. <i>starý j. čas</i> – 18 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>vecchio come il mondo</i> – 32 v. <i>vecchio come l'uomo</i> – 0 v. <i>vecchio come l'umanità</i> – 0 v.

Nejčetnějším p. dle ItWaCu pro ADJ VECCHIO je p. **VECCHIO COME IL MONDO (244)**. Můžeme zvolit překlady jako „*být starý j. svět*“, „*být starý j. země*“ či „*být starý j. lidstvo*“. Českým protějškem pro p. *vecchio come il mondo* může být ve SČFI p. (*být°*) *starý j. (sám) svět*, které je interpretováno jako „*být velmi starý a starobylý; být starý, a přesto stále platný, platný (skoro) od vzniku světa, resp. člověka*“ (Čermák, 2009, s. 346). InterCorp pak nabízí ještě další varianty překladu ADJ *starý*: „*nejstarší*“, „*odjakživa*“, „*věky*“, „*starý j. lidstvo samo/sám čas*“:

È un sistema vecchio come il mondo, ma funziona.

Cukr a bič. Pravidla tak staré jako svět sám, a stále funguje.

È una storia vecchia come il mondo.

Příběh starý jako sám čas. / Příběh starý jako lidstvo samo. / To je starej příběh.

V italském slovníku je p. *vecchio come il mondo* pod variantou „*più vecchio del mondo*“, což je interpretováno jako „*molto vecchio, antichissimo, esistente da tempo immemorabile*“ (Quartu, 2012). Toto vysvětlení znamená, že *něco/někdo je velmi staré a existuje od nepaměti*.

P. **VECCHIO COME L’UOMO (19) + VECCHIO COME L’UMANITÀ (10)** by se dala použít j. p. *vecchio come il mondo*. Význam se zde zachovává stejný: něco je přespříliš staré, staré jako lidstvo samo. Výraz *staré jako lidstvo samo* se objevuje i ve SČFI - (*je° to°*) *staré j. lidstvo samo*, vysvětleným jako „*je to velmi silně zakořeněné, samozřejmě a všeobecně rozšířené*“ (Čermák, 1983, s. 190).

Při zadání [lemma=“starý”][lemma=“jako”][lemma=lidstvo] do InterCorpu v16 – Czech se zarovnaným korpusem InterCorp v16 – Italian lze zjistit, že pro *vecchio come l’umanità* lze použít i synonyma: „*antico come il genere umano*“, „*antico come le origini dell’uomo*“, „*antica quanto il tempo*“ či „*vecchio come il tempo*“. Jako jeden z nabízených překladů v InterCorpu jsem vybrala tento:

Je to trik pasáků, starý jako lidstvo.

È un trucco da pappone, vecchio come il mondo.

BIANCO

Tabulka 6 – Přehled p. s ADJ BIANCO	
ItWaC	<i>bianco come la neve</i> – 177 v. <i>bianco come il latta latte</i> – 63 v.
Syn v8	<i>bílý j. sníh</i> – 306 v. <i>bílý j. alabastr</i> – 11 v. <i>bílý j. stěna</i> – 307 v. <i>bílý j. mléko</i> – 51 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>bílý j. sníh</i> – 175 v. <i>bílý j. alabastr</i> – 5 v. <i>bílý j. stěna</i> – 162 v. <i>bílý j. mléko</i> – 58 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>bianco come la neve</i> – 46 v. <i>bianco come il latta latte</i> – 0 v.

BIANCO COME LA NEVE (177) bychom mohli do češtiny přeložit jako *bílý j. sníh* – *být° (bílý) j. (padlý) sníh* = „věc nebo látka, která je nápadně a příjemně bílá a popř. čistá; mít čistě, neposkvřeně bílou barvu“ (Čermák, 1983, s. 325).

V InterCorpu se objevuje i odkaz na vlasy, tedy na někoho, kdo je mnohdy ve starším věku a má vlasy nebo vousy bílé – *bílé j. sníh*. Termín *bílý j. sníh* se velice často v češtině využívá. V korpusu však narazíme i na odkazy bílé barvy kůže – u tohoto odkazu by se pak dále mohlo využít spíše jiné p. – *bílý j. alabastr (být° bílý / čistý j. z alabastru / alabastr* = „obv. části lidského těla, zvl. pleť; mít bílou barvu“ (Čermák, 2009, s. 34)). Bílou barvu pleti bychom mohli vyjádřit ale ještě jiným p., tedy pomocí p. *být° (bledý) j. stěna* (s. 336) – toto p. se ale spíše používá pro někoho, kdo v obličeji zbělal při reakci na tragickou, šokující zprávu a v italštině se téměř nevyskytuje.

Italský slovník má definici pro *bianco come la neve* následující: „*simbolo di candore, di bianchezza*“ (Gabrielli, 2012).

BIANCO ME IL LATTA|LATTE je téměř identické jako p. *bianco come la neve*. *Latta/latte* se do češtiny překládá jako „mléko“, tedy protějšek italské varianty by mohl být „*bílý j. mléko*“. Tento výraz v češtině existuje a eviduje ho i Čermák – *(být°) bílý n. mít° vlasy / vousy (bílé) / hlavu (bílou) j. mléko* či druhou variantu – *být° j. mléko*, tedy být velmi světlé barvy (s. 206).

V italském slovníku je definováno jako „*bianchissimo, del colore del latte*“ (Quartu, 2012).

DURO

Tabulka 7 – Přehled p. s ADJ DURO	
ItWaC	<i>duro come la/una pietra</i> – 96 v. <i>duro come l'acciaio</i> – 55 v. <i>duro come il ferro</i> – 32 v. <i>duro come il marmo</i> – 28 v. <i>duro come il diamante</i> – 25 v.
Syn v8	<i>tvrdý j. kámen</i> – 353 v. <i>tvrdý j. ocel</i> – 60 v. <i>tvrdý j. železo</i> – 20 v. <i>tvrdý j. diamant</i> – 36 v.

InterCorp v16 – Czech	<i>tvrdý j. kámen</i> – 202 v. <i>tvrdý j. ocel</i> – 49 v. <i>tvrdý j. železo</i> – 15 v. <i>tvrdý j. diamant</i> – 16 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>duro come la/una pietra</i> – 46 v. <i>duro come l'acciaio</i> – 22 v. <i>duro come il ferro</i> – 13 v. <i>duro come il marmo</i> – 20 v. <i>duro come il/un diamante</i> – 9 v.

Prvním nejčastějším p. pro ADJ DURO je p. **DURO COME LA PIETRA (65) + DURO COME UNA PIETRA (31)**. Překládat jej můžeme jako „*tvrdý j. kámen*“ nebo „*tvrdý j. skála*“. Ve SČFI je evidováno p. **je° to° (tvrdé) j. kámen** (Čermák, 1983, s. 145) s odkazem především na jídlo jako „*starý chléb, ořech a jiná původně měkká potravina vzhledem k možnosti ji jíst, kousat, krájet apod. nebo materiál vzhledem k možnosti zpracování – je to velmi n. příliš tvrdé*“. K tomuto p. bychom přiřadit ještě jedno, jenž je téměř identické, a to **být° (tvrdý) j. kámen** – tímto není však charakterizována věc, nýbrž „*člověk svou povahou n. přeneseně jeho srdce vůči prosbám o pomoc, soucit ap.: být neoblomný, bezcitný, popř. chladný k někomu a nedat se ničím, nikým obměkčit*“.

P. *tvrdý j. kámen* by se dalo nahradit ještě jedním p. - **(mít°) srdce j. z kamene**, jenž můžeme do italštiny přeložit jako „*avere un cuore di pietra*“ a v italštině znamená *essere insensibile*: „*Quell'uomo ha proprio un cuore di pietra, ha trattato la moglie con molta durezza davanti a tutti.*“ (Zanichelli, 2018)

Záleží tedy vždy na kontextu, ve kterém mluvčí využívá daného p.

DURO COME L'ACCIAIO (55) můžeme vyložit jako *tvrdý j. ocel*. **Být° (tvrdý) j. ocel** se vztahuje buď na „*muže svou povahou, který je velmi pevný, nezdolný, popř. neohrožený a průbojný*“ nebo „*kov, kámen apod., obv. v podobě výrobku vzdorujícího násilí a je maximálně tvrdý a nepovoluje, popř. nedá se vůbec rozbít*“ (s. 235). V závislosti na kontextu použití může toto p. odkazovat na fyzické vlastnosti, charakteristiku osobnosti nebo schopnosti, a přináší do popisu výraznou intenzitu a vizualizaci – ocel je totiž běžně vnímána jako jedno z nejtvrdších materiálů. Může být považováno za p. ustálené, pokud se běžně v italštině užívá k popisu něčeho extrémně tvrdého.

U p. **DURO COME IL FERRO (32)** mohou být překlady např. „*tvrdý j. železo*“, „*tvrdý j. ocel*“ či také „*tvrdý j. skála*“.

Dle italského slovníku znamená „*molto duro e resistente, appunto come il ferro. Detto anche di persone rigide, rigorose, oppure incorruttibili, molto convinte delle proprie idee*“ (Quartu, 2012).

Ze SČFI můžeme vybrat dva české protějšky, které by odrazovaly význam tohoto italského p., tedy prvním protějškem: **být° j. ze železa** – jedná se zde zpravidla buď o „*člověka neobvykle silného, vytrvalého n. zdánlivě nezdolného a neúnavného*“; nebo někdo, kdo „*je stále dokonale zdravý, odolný a plný energie*“; a taktéž může p. nabývat významu „*člověk s autoritou, funkcí a obv. i povahově rozhodný, který pevně, tvrdě, popř. tvrdohlavě trvá na svém stanovisku*“ (Čermák, 2009, s. 414). Z korpusu lze pak uvést názorný příklad:

Crearsi un posto dove vivere in questa terra inospitale, richiedeva che un uomo fosse audace e duro come il ferro.

K vybudování si domova a žití v této nehostinné zemi musel být člověk odvážný, nebojácný a tvrdý jako železo.

Druhým protějškem může být p. **je° to° j. železo / ze železa**, které je velmi shodné s prvním českým protějškem – až na to, že zde se jedná o „*dřevěný, plastický a jiný předmět, materiál n. tvrdou potravinu, obv. při krájení, vrtání, lámání n. z hlediska předpokládaného tlaku, námahy při provozu apod.*“, tedy „*je to velmi, neobvykle a uspokojivě tvrdé, odolné a pevné a hodně n. dlouho to vydrží*“ (tamt.).

DURO COME IL MARMO (28) nemá svůj ekvivalent v českém slovníku (pokud by bylo p. přeloženo do češtiny jako *tvrdý j. mramor*). InterCorp ale nabízí různé překlady, mezi nimiž se objevují „*tvrdý j. kámen/šutr*“, „*tvrdohlavý j. beran*“ nebo „*tvář j. z kamene*“.

Italský slovník uvádí, že se v italštině **duro come il marmo** využívá k popisu předmětu nebo osoby: „*Durissimo e compatto, appunto come il marmo. Detto anche di persone testarde e cocciute, che non sanno o non vogliono ragionare.*“ (Quartu, 2012). Na základě této definice by tedy italské p. nejvíce vystihovala varianta *tvrdý j. kámen* – **je° to° (tvrdé) j. kámen / z kamene**, vzhledem k tomu, že jsou ve vysvětlení významu téměř identická – „*materiál vzhledem k možnosti zpracování – je to velmi n. příliš tvrdé*“ (str. 146), což lze názorně ukázat i na příkladech z InterCorpu:

... frutta secca e le solite gallette dure come il marmo, brulicanti di vermi.

... sušeným ovocem a věčnými suchary tvrdými jako kámen a hemžícími se pilousy.

U p. **DURO COME IL DIAMANTE (25)** jsme u Čermáka nenašli žádné p., které by odkazovalo na diamant. InterCorp však uvádí překlad „*tvrdý j. diamant*“. Použitím tohoto spojení lze vyjádřit charakter osoby, která je schopna obstát v obtížných situacích nebo extrémní tvrdost nebo odolnost něčeho. To díky tomu, že p. má srovnávací vlastnosti s diamantem, který je známý svou nejvyšší tvrdostí v přírodě.

V italském slovníku se pak vykládá definicí, jež odkazuje na věci či osoby: „*Molto duro, come il diamante che può incidere praticamente tutti i materiali. Vale anche per una persona insensibile, o per chi, nel perseguire una meta o un ideale, non è disposto a lasciarsi distrarre da nulla*“ (Quartu, 2012).

CHIARO

Tabulka 8 – Přehled p. s ADJ CHIARO	
ItWaC	<i>chiaro come il sole</i> – 171 v. <i>chiaro come l'acqua</i> – 61 v.
Syn v8	<i>jasné j. slunce</i> – 25 v. <i>jasné j. facka</i> – 289 v. <i>čistý j. voda</i> – 17 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>jasné j. slunce</i> – 23 v. <i>jasné j. facka</i> – 198 v. <i>čistý j. voda</i> – 7 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>chiaro come il sole</i> – 31 v. <i>chiaro come l'acqua</i> – 6 v.

CHIARO COME IL SOLE (171) může být přeloženo hned do několika variant. Těmi jsou: „*jasné j. slunce*“, „*jasné j. facka*“, „*úplně zřetelné*“, „*naprosto jasné*“, „*nad slunce jasné*“ nebo i „*jasné j. nos mezi očima*“. Vzhledem k tomu, že v italském slovníku *chiaro come il sole* znamená „*evidente*“, jsou všechny tyto české překlady relevantní.

Ve SČFI lze nalézt p. **(to je°) jasný / jednoduchý / lehký j. facka**, znamenajícím něco zcela jasného, nekomplikovaného a prostého (Čermák, 2009, s. 102). Jediným rozdílem u *chiaro come il sole* a *jasný j. facka* je využití v kontextu. Překlad *jasný j. facka* je neformálnější a obvykle se užívá k popisu situace něčeho, co je jednoznačné a tato fráze v sobě může nést někdy i nádech ironie nebo ostrosti.

U Čermáka pak lze nalézt ještě jedno p., které by se definicí hodilo ke *chiaro come il sole: to je° nad slunce jasnější / jasný*, vyloženo jako čin, jev nebo situace, jenž je zcela logická, prostá a jednoduchá (s. 328):

Sarà chiaro come il sole che sono io a scrivere e non lui.

Bude nad slunce jasné, že jsem ji napsal já a ne on.

CHIARO COME L'ACQUA (61) se pak vyskytuje v českém protějšku buď jako přirovnání, nebo jako adjektivum. InterCorp nabízí překlady jako „čistý/světlý j. voda“, „jasný j. facka“ a překladem do ADJ „vodový“:

Mi guardò con gli occhietti chiari come l'acqua.

Pohlédla na mne svýma vodovýma, malýma očima.

ADJ *vodový* lze vyložit pro někoho, kdo má modré oči, ale také pro někoho, kdo skoro pláče.

VELOCE

Tabulka 9 – Přehled p. s ADJ VELOCE	
ItWaC	<i>veloce come il vento</i> – 87 v. <i>veloce come un/il lampo</i> – 38 v., <i>veloce come un fulmine</i> – 19 v.
Syn v8	<i>rychlý j. vítr</i> – 71 v. <i>rychlý j. blesk</i> – 159 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>rychlý j. vítr</i> – 27 v. <i>rychlý j. blesk</i> – 85 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>veloce come il vento</i> – 49 v. <i>veloce come un/il lampo</i> – 12 v., <i>veloce come un fulmine</i> – 29 v.

U p. **VELOCE COME IL VENTO (87)** můžeme v češtině vybrat hned dvě p. ve SČFI, jenž lze využít, a to *běžet° / utíkat° / letět° / uhánět° j. vítr* nebo *být° (rychlý / do práce) j. vítr* a obě znamenají to samé, tj. „běžet, pohybovat se velmi rychle, být velmi rychlý“ (Čermák, 1983, s. 380). InterCorp připouští i variantu překladu „běžet j. s větrem o závod“, a tento výraz lze dohledat i ve SČFI: *utíkat° / běžet° / jít° / hnát se° (j.) s větrem o závod*, s výkladem „běžet, jet, spěchat někam velmi rychle, energicky“ (Čermák, 2009, s. 386). Zde by byla možná i varianta, kterou ve slovníku připouští i Čermák a taktéž InterCorp (při porovnání překladu

veloce come il vento) – „běžet j. by mu za patama hořelo“ (tamtéž). Toto p. nalezneme v italském slovníku pod variantou „*come il vento*“ a je vyloženo jako „*molto velocemente, detto di una cosa o di una persona che si muove o si sposta a grande velocità*“ (Quartu, 2012).

VELOCE COME UN LAMPO (20) + VELOCE COME IL LAMPO (18) + VELOCE COME UN FULMINE (19) jsou dalšími variantami p. *veloce come un/il lampo* a ve SČFI nalezneme protějšek *hnát se° / letět° / jet° j. (namydlený) blesk*, tedy „*jet n. běžet velmi rychle a prudce*“ (s. 48). SYN ale připouští stejnou variantu p. jako v italštině, tedy *rychlý j. blesk* a v InterCorpu můžeme nalézt i překlady „*rychlostí blesku*“, „*rychlý j. samo světlo*“ a poměrně výstižným překladem by mohlo být i „*dřív, než bys řekl švec*“. Kdežto „*rychlý j. blesk*“ se zde nevyskytuje vůbec. P. *veloce come un fulmine* již InterCorp vykládá více doslovně, tedy i již zmíněným „*rychlý j. blesk*“. Dále pak „*rychlejší než blesk*“ nebo i „*bleskurychle*“.

V italském slovníku se vyskytuje jako „*molto veloce, rapidissimo, appunto come un fulmine*“ (Quartu, 2012).

BUONO

Tabulka 10 – Přehled p. s ADJ BUONO	
ItWaC	<i>buono come il pane</i> – 135 v. <i>buono come un angelo</i> – 6 v.
Syn v8	<i>hodný j. beránek</i> – 15 v. <i>dobrý j. anděl</i> – 1 v., <i>hodný j. anděl</i> = 6 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>hodný j. beránek</i> – 6 <i>dobrý j. anděl</i> – 4 v., <i>hodný j. anděl</i> = 1 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>buono come il pane</i> – 12 v. <i>buono come un angelo</i> – 1 v.

U italského p. **BUONO COME IL PANE (135)** jsme našli odpovídající český ekvivalent, který se vztahuje k osobám i zvířatům a uvedl ho i InterCorp („*srdce ze zlata*“ nebo „*hodný j. beránek*“) (*mít° srdce (j.) ze zlata* s významem „*mít nesmírně dobrou, laskavou a nesobeckou, nezištnou povahu a vlídný, shovívavý, až vřelý citový vztah k druhým*“ (Čermák, 1983, s. 401). Pod touto definicí je nabízeno ještě jedno p.: *člověk j. dobrá hodina – být° j. dobrá hodina* s významem „*být vlídný, laskavý a dobrotivý a působit lidsky mile a hřejivě na ostatní*“ (s. 114).

Italský slovník vykládá p. *buono come il pane* následovně: „*Molto buono d’animo, generoso, indulgente, comprensivo. Anche di carattere mite, oppure innocuo e inoffensivo, riferito a persone e animali.*“ (Quartu, 2012).

Ve slovníku je taktéž zmíněno i p. *dobrý j. anděl*, jenž v italštině odpovídá významem i překladem češtině – **BUONO COME UN ANGELO (6)** – a nabízí nám ho též i ItWaC. Charakterizuje se jako „*Molto buono e gentile, detto in particolare di bambini. Anche ironico.*“ (Quartu, 2012). Dle Čermáka je *být° (dobrý / hodný) j. anděl* vymezeno jako „*člověk, zvl. žena: být velmi, ideálně dobrý, laskavý, vlídný k někomu, laskavě, mírně a vlídně se k někomu chovat*“ (s. 33). Jediným rozdílem je, že italská varianta přihlíží spíše na děti (ne ale vždy), česká varianta se odkazuje zvláště na ženy:

Nikdy nebyla Gervaisa tak laskavá jako teď. Byla hodná jako beránek a dobrá jako anděl ... byla ke každému nesmírně laskavá.

FORTE

Tabulka 11 – Přehled p. s ADJ FORTE	
ItWaC	<i>forte come la morte</i> – 73 v. <i>forte come un toro</i> – 35 v. <i>forte come un leone</i> – 15 v.
Syn v8	<i>silný j. smrt</i> – 43 v. <i>silný j. býk</i> – 79 v. <i>silný j. lev</i> – 64 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>silný j. smrt</i> – 18 v. <i>silný j. býk</i> – 127 v. <i>silný j. lev</i> – 17 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>forte come la morte</i> – 1 v. <i>forte come un toro</i> – 43 v. <i>forte come un leone</i> – 8 v.

Ačkoli je ADJ *forte* ve spojení s N *morte* dle ItWaCu nejfrekventovanějším p. **FORTE COME LA MORTE** ve SČFI nedohledáme. Jsou zde p. spojována se smrtí, avšak tato p. odkazují např. na bledost ve tváři (*být bledý/bílý j. smrt*), smutný a zkroušený styl chůze (*jít (někam) j. na smrt*) nebo pomalou a namáhavou mluvu (*mluví j. když má/j. by měl smrt na jazyku*). Pokud ale do korpusu SYN zadáme *silný j. smrt*, zjistíme, že p. *forte come la morte* se často odkazuje na téma lásky, což demonstruje i korpus InterCorp v jediném výskytu:

Perché forte come la morte è l'amore.

Vždyť silná j. smrt je láska.

FORTE COME UN TORO (35) u Čermáka nalézt lze: *mít° sílu / být° (silný) j. býk /bejk*. Toto p. odkazuje obvykle na muže: „*mít značnou, neobvyklou tělesnou sílu, být fyzicky velmi silný*“ (Čermák, 2009, s. 61). Fráze *být silný j. býk* patří mezi častá idiomata v češtině a používá se poměrně často. Využívá se nejen k popisu fyzické síly, ale také pro charakterizaci mentální nebo emocionální odolnosti jedince, který je schopen zvládat náročné situace s výraznou odolností.

V italském slovníku je vyloženo téměř identicky jako v češtině, tedy „*indica notevole robustezza e forza fisica in un uomo*“ (Treccani).

Ma è un gran lavatore. Forte come un toro. Forte come un toro! Fa tutto quello che gli si dice. Ale je zatraceně dobrý pracant. Je silný jako býk. Silný jako býk? Může dělat cokoli mu řeknete.

Podobně se jeví i italské p. **FORTE COME UN LEONE (15)**, jenž ve SČFI lze dohledat. V českém kontextu odpovídá p. *mít° sílu / být° silný j. lev*, což opět reflektuje hlavně muže při těžkém fyzickém úkolu. Poukazuje na někoho, kdo je „*fyzicky velmi silný, má neobvykle velkou sílu*“ (s. 192). Jak česká, tak italská varianta mají podobnou strukturu a význam, vyjadřují sílu subjektu s odkazem na lva, jenž je často vnímán jako symbol síly nebo statečnosti.

Adesso sono a posto. Forte come un leone. Proprio in forma.

Teď jsem v pořádku. Silnej jako býk. Opravdu v pořádku.

V některých příkladech lze pozorovat, že se často zaměňuje strana pravá, kdy se *forte come un toro* překládá na *silný j. lev* a opačně – *forte come un leone* na *silný j. býk*.

LEGGERO

ItWaC	<i>leggero come una piuma</i> – 113 v.
Syn v8	<i>lehký j. pírko</i> – 306 v., <i>lehký j. peříčko</i> – 65 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>lehký j. pírko</i> – 153 v., <i>lehký j. peříčko</i> – 26 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>leggero come una piuma</i> – 77 v.

V češtině by p. **LEGGERO COME UNA PIUMA (113)** odpovídalo výrazu *být° (lehký) j. pírk/peříčko*, což lze přeložit téměř stejně jako italskou variantu. Ve SČFI je popsáno jako „*být překvapivě, příjemně, velmi lehký*“ (Čermák, 1983, s. 270). Může být použito k charakterizaci člověka, většího předmětu nebo jiného objektu, ale také i situací, které vynikají svou nečekanou lehkostí. V českém jazyce patří toto p. mezi velmi častá spojení. Gramaticky lze toto p. považovat za ustálené a specifické, neboť vytváří konkrétní obraz lehkosti spojený s pírkem.

V italském slovníku je pak interpretováno identicky jako v češtině, tedy „*estremamente leggero, appunto come una piuma che pesa pochissimo*“ (Quartu, 2012).

DOLCE

Tabulka 13 – Přehled p. s ADJ DOLCE	
ItWaC	<i>dolce come il miele</i> – 109 v.
Syn v8	<i>sladký j. med</i> – 124 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>sladký j. med</i> – 50 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>dolce come il miele</i> – 33 v.

P. **DOLCE COME IL MIELE (109)** nachází uplatnění při popisu „*dobře zralého ovoce, pečiva, jídla, které je lahodně sladké*“. V češtině odpovídá překladu *je° to° (sladké) j. med* (Čermák, 1983, s. 201). Alternativně se používá k popisu „*člověka, který je na někoho až příliš, přehnaně laskavý, přívětivý, milý a snaží se někomu vlichotit a získat si ho přehnaně vlídným chováním*“ (tamtéž).

Il panforte dolce come il miele regalalo alla ragazza che ami.

Perník sladký jako med, daruj ho té, kterou máš rád.

V českém kontextu se p. *sladký j. med* stalo ustáleným výrazem, který přináší do popisu chuťového zážitku či lidského chování nuance příjemné sladkosti a harmonie. *Dolce come il miele* se vykládá jako „*dolcissimo*“ (Hoepli, 2018).

P. *dolce come il miele* se může také v češtině vyjádřit pouze ADJ *milý* či *medový*, jak uvádí InterCorp:

Sarà, ma con me è dolce come il miele.

Možná, ale na mě je moc milá.

... infatti, adulazione dolce come il miele era sempre sulla sua lingua, ...

... na jazyku měl totiž stále medové lichočky a znal mnohé věci ...

FREDDO

Tabulka 14 – Přehled p. s ADJ FREDDO + GELIDO	
ItWaC	<i>freddo come il ghiaccio</i> – 66 v. <i>gelido come il ghiaccio</i> – 6 v. <i>freddo come il marmo</i> – 28 v. <i>gelido come il marmo</i> – 2 v.
Syn v8	<i>studený j. led</i> – 158 v. <i>chladný j. led</i> – 71. v. <i>chladný j. mramor</i> – 7 v. <i>studený j. mramor</i> – 6 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>studený j. led</i> – 63 v. <i>chladný j. led</i> – 33. v. <i>chladný j. mramor</i> – 1 v. <i>studený j. mramor</i> – 1 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>freddo come il ghiaccio</i> – 102 v. <i>gelido come il ghiaccio</i> – 1 v. <i>freddo come il marmo</i> – 19 v. <i>gelido come il marmo</i> – 3 v.

Obě p. **FREDDO COME IL GHIACCIO (66) + GELIDO COME IL GHIACCIO (6)** lze gramaticky považovat za ustálená a specifická, neboť vyjadřují konkrétní obraz extrémní studenosti spojené s ledem. V češtině by mohla být tato p. použita např. pro popis neuvěřitelně studeného počasí nebo něčeho, co vyniká svým extrémním chladem. V české ekvivalenci by odpovídaly výrazům „*studený j. led, chladný j. led*“ a oba tyto ekvivalenty lze nalézt ve SČFI, akorát s rozdílem, že *být° (chladný) j. led* se užívá pro „*člověka, jež neprojevuje účast, soucit, laskavost n. zájem a zůstává neosobně chladný a nevlidný, popř. velmi odměřený*“. *Být° (studený) j. led / kus ledu* zase pro „*předmět, části lidského těla aj.*“, s významem „*být nepřijemně a velmi studený; být velmi prochladlý, promrzlý*“ (Čermák, 1983, s. 187).

Objevují se ale i jednoslovné varianty překladu: „*ledový*“, „*chladný*“ nebo i „*chladnokrevný*“. InterCorp dále nabízí i další vzorky, které vyjadřují srovnání s něčím

studeným či chladným: „*studený j. kámen*²⁸“, „*tuhý j. prkno*“, „*studený j. psí čumák*“, „*chladný j. ocel*“.

V italském slovníku taktéž vyjadřují extrémní chlad: „*ghiacciato*“ (Hoepli, 2018). Oba výrazy jsou následovány srovnáním s ledem (*ghiaccio*).

Téměř identicky, jako p. první s *freddo*, se jeví překladem a významem i p. **FREDDO COME IL MARMO (28) + GELIDO COME IL MARMO (2)**. Ve SČFI lze dohledat pod českým ekvivalentem (*být*^o) *chladný / studený j. mramor*, a mluví se zde o „*člověku, popř. části jeho těla na dotek, obv. v bezvědomí: být zcela, nepřírozeně chladný a obv. i bledý*“; nebo se může jednat i o „*citovou reakci na prosbu, žádost o soucit s druhým apod.*“ (s. 213). Toto druhé italské p. se tedy jen nepatrně liší od prvního příkladu *freddo come il ghiaccio*. Možnosti překladů jsou téměř identické, objevují se znovu „*chladný j. mramor*“, „*studený j. kámen*“, „*být j. led*“ a nebo i p. „*studený j. hrob*“.

V italském slovníku jsme našli definici s významem „*být prokřehlý/promrzlý zimou/chladem*“ (Hoepli, 2018).

CALDO

Tabulka 15 – Přehled p. s ADJ CALDO	
ItWaC	<i>caldo come il sole</i> – 26 v. <i>caldo come l'inferno</i> – 14 v. <i>caldo come il fuoco</i> – 12 v.
Syn v8	<i>jasný j. slunce</i> – 25 v. <i>horko j. v pekle</i> – 41. v. <i>být rozpálený/horký j. oheň</i> – 0 v. <i>pálit/hořet j. oheň</i> – 11 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>jasný j. slunce</i> – 6 v. <i>horko j. v pekle</i> – 12 v. <i>být rozpálený/horký j. oheň</i> – 2 v. <i>pálit/hořet j. oheň</i> – 24 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>caldo come il sole</i> – 1 v. <i>caldo come l'inferno</i> – 14 v.

²⁸ (*být*^o) *studený/chladný j. kámen* se opět velmi podobá p. *freddo come il ghiaccio*, vzhledem k definici „*chovat se, reagovat zcela chladně, bez zájmu n. soucitu; nejevit žádnou (pozitivní) citovou reakci*“ nebo také „*být nepřírozeně a nepřijemně chladný*“ (1983, str. 144).

Nejčtenějším p. v ItWaCu se jeví **CALDO COME IL SOLE (26)**, které není dostupné v žádném ze slovníků. Pokud zadáme do SYN *teplý/horký j. slunce*, objeví se celkem 3 výskyty. Nepomůže nám ani zaměnit ADJ za jiné, např. „*žhavý*“ či „*ohnivý*“. V InterCorpu je uveden jeden příklad:

Michael, ci hai sempre tenuti al sicuro e al caldo come un sole brillante e lucente.

Michaele, vždy jsi nás udržoval v teple a bezpečí, jako zářivé, žhnoucí slunce.

V tomto podání můžeme ze SČFI uvést český protějšek *zářit°/svítit° j. (samo) slunce*, jenž by odpovídalo příkladu z InterCorpu, tedy „*silně a nápadně zářit, blýskat se apod. a okouzlovat tak pozorovatele*“ či „ *vynikat nad jiné a silně někoho přitahovat n. ovlivňovat a plnit tak jistotou a radostným optimismem*“ (Čermák, 1983, s. 322).

Dále pak p., které má více výskytů, je „*jasný j. slunce*“. P. *caldo come il sole* by mělo vyjadřovat srovnání s teplotou slunce k vyjádření vysoké teploty nebo horka, tedy tato fráze může být použita k popisu velmi horkého počasí nebo něčeho, co vyzařuje vysokou teplotu, ačkoliv je třeba poznamenat, že p. může mít i metaforický význam, např. při popisu něčeho velmi vášnivého nebo intenzivního.

P. **CALDO COME L'INFERNO (14)** opět popisuje něco teplého, horkého. Českým ekvivalentem pro překlad by mohlo být např. *(je° tam°) horko j. v pekle*, jenž nám i InterCorp nabízí ve více překladech. Tento český ekvivalent popisuje nejčastěji místo, kde „*je nesnesitelné horko; vzduch n nějaké zařízení apod. je příliš, popř. nebezpečně rozpálené a nedá se tam pohybovat*“ (s. 261). Zde si lze povšimnout, že u české varianty *horko j. v pekle* se nám na pravé straně objevilo příslovečné určení místa.

Dalšími možnými překlady do češtiny by také mohly být varianty „*žhavý j. peklo*“, „*rozpálený j. peklo*“ nebo „*horko j. v peci*“. P. *horko j. v peci* nalezneme i ve SČFI. „*Caldo d'inferno = caldo insopportabile*“ (Quartu, 2012).

Podobným p. je pak i **CALDO COME IL FUOCO (12)**, pro nějž českým ekvivalentem se jeví p. *být° rozpálený / horký n. pálit° / hořet° j. oheň* = „*mít pocit velkého horka n. mít neobvykle, nebezpečně zvýšenou tělesnou teplotu (a být nemocný)*“ (s. 237). Toto p. by se tedy běžně používalo k popisu něčeho, co má velmi vysokou teplotu nebo intenzitu, a často slouží k vyjádření něčeho velmi vášnivého nebo silného:

- *Il tuo fuoco brucia luminoso ... come il sole, che è incredibilmente **caldo come il fuoco**, che brucia luminoso come il sole. È bellissima.*
- *Tvůj oheň hoří jasně. Jako slunce, které je neuvěřitelně **horké, jako oheň**, který hoří jasně jako slunce. Mmm, to je krásné.*

BLU

Tabulka 16 – Přehled p. s ADJ BLU	
ItWaC	<i>blu come il mare – 18 v.</i> <i>blu come il/un cielo – 20 v.</i>
Syn v8	<i>modrý j. moře – 31 v.</i> <i>modrý j. nebe – 52 v.</i> <i>modrý j. obloha – 27 v.</i>
InterCorp v16 – Czech	<i>modrý j. moře – 3 v.</i> <i>modrý j. nebe – 8 v.</i> <i>modrý j. obloha – 11 v.</i>
InterCorp v16 – Italian	<i>blu come il mare – 2 v.</i> <i>blu come il/un cielo – 10 v.</i>

BLU COME IL MARE (18) má dle InterCorpu hned dva odlišné ukázky překladů, než jak bychom jej standardně přeložili – *modrý j. moře*. Toto p. nám dává možnost pro srovnávací analýzu jeho výskytu a významu v rámci InterCorpu – ten nám však nabízí pouze dva výskyty:
- *il mare è blu come il cielo ... ed il cielo è **blu come i mari del sud** → A moře má barvu nebe. A nebe zas **blankyt** jižních moří.*

- *occhi **blu come il mare** in Norvegia → **očíma modrýma jako fjordy** v Norsku*

Tedy můžeme si všimnout, že v prvním případě reflektuje různorodost barev v moři, mezi nimiž je i odkaz na blankytně modrou. V druhém případě pak odkaz na barvu očí člověka. Druhý překlad z InterCorpu nám taktéž nabízí jiný překlad než *modrý j. moře*, a to odkaz na „*modré jako fjordy v Norsku*“. U tohoto p. si můžeme všimnout jeho ojedinělosti a specifčnosti v rámci korpusu InterCorp a taktéž i ItWaC. Neobjevuje se v italském slovníku a taktéž není zaznamenáno ve SČFI, což naznačuje, že se jedná o ojedinělý výraz i přes to, že jej lze nalézt v ItWaC. Jazykově ale může reflektovat estetický smysl pro krásu spojený s modrou barvou nebe, což může být interpretováno i jako metafora pro harmonii a klid.

BLU COME IL CIELO (14) + BLU COME UN CIELO (6) u Čermáka nalezneme v kontextu s modrou barvou očí (člověka): *(být°) modrý j. nebe*. Vyjadřuje nám hlavně barvu očí člověka – být mile modrý (Čermák, 1983, s. 222). Lze zde narazit i na p. identické, a to „*mít oči j. chrpy/pomněnky*“, jenž lze ve slovníku taktéž nalézt a znamená totéž: „*mít krásně, sytě modré oči*“ (s. 278).

Vediamo se ihai gli occhi blu come il cielo.

Podíváme se, jestli máš modré oči.

L’oceano era blu come il cielo.

Oceán byl stejně modrý jako obloha.

PRECISO

Tabulka 17 – Přehled p. s ADJ PRECISO	
ItWaC	<i>preciso come un orologio</i> – 32 v.
Syn v8	<i>přesný j. hodiny/hodinky</i> – 116 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>přesný j. hodiny/hodinky</i> – 48 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>preciso come un orologio</i> – 19 v.

PRECISO COME UN OROLOGIO (32) bychom do češtiny mohli přeložit jako *přesný j. hodiny*, kdy toto p. nacházíme i ve SČFI: *být° (přesný) j. hodiny/hodinky*. Český ekvivalent je vysvětlen jako „*být vždy dochvilný a přesný; pracovat, přicházet s maximální přesností a spolehlivostí*“ (Čermák, 1983, s. 114). Toto vysvětlení znamená, že má něco (většinou předmět či situace) schopnost fungovat precizně a spolehlivě, stejně jako dobře nastavené hodinky/mechanismus hodinek.

V italském slovníku se objevuje převážně ve spojení s výrazy *andare* nebo *funzionare come un orologio* a překladový význam má „*con estrema precisione*“ (Hoepli, 2018). Jeho význam se tedy shoduje s českým ekvivalentem.

V korpusu InterCorp najdeme však i další vzorky překladů: „*dokonale*“, „*fungovat j. dobře namazaný stroj*“ nebo „*pravidelný*“, jež lze demonstrovat na následujících příkladech: *Doveva essere preciso come un orologio svizzero.*

Chtěli jsme to mít dokonale připravený.

Adesso questo posto è preciso come un orologio.

Funguje to jako dobře namazaný stroj.

ASTUTO

Tabulka 18 – Přehled p. s ADJ ASTUTO	
ItWaC	<i>astuto come il/un serpente</i> – 2 v.
Syn v8	<i>být úlisný/lstivý j. had</i> – 13 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>být úlisný/lstivý j. had</i> – 3 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>astuto come il/un serpente</i> – 13 v.

Pro p. **ASTUTO COME IL SERPENTE (9) + ASTUTO COME UN SERPENTE (4)** bychom ze SČFI mohli vybrat český ekvivalent (*být*^o) *úlisný / lstivý j. had*. Tento výraz reflektuje situaci, kdy se jedinec záměrně „*chová a mluví lichotně, vemlouvavě a snaží se tak dosáhnout svého cíle*“, což přenáší význam lstivosti a falešnosti. Alternativně můžeme uvažovat také o formulaci (*být*^o) *zrádný / úskočný / lstivý j. had* (Čermák, 1983, s. 106), která se vyrovnává s podobnými koncepty. P. *astuto come il serpente* je p. ustáleným, které představuje konkrétní obrazový popis chování nebo charakteru.

ASTUTO COME UNA VOLPE (9) je velmi podobným p., jako *astuto come il/un serpente*. Český ekvivalent může být (*být*^o) *chytrý / mazaný / lstivý j. liška*. Opět se zde jedná o „*člověka, jenž je vychytralý ve svůj vlastní prospěch a chová se, postupuje úskočně, lstivě a nenápadně*“ (s. 191). Stejně jako v předchozím případě se jedná o člověka, který se chová lstivě a úskočně. Toto p. využívá obrazu lišky jako symbolu mazanosti a chytrosti. Zdůrazňuje, jak různí živočichové slouží k popisu rozličných aspektů lidského chování, tj. v italštině *astuto come una volpe / astuto come il/un serpente*. V InterCorpu se objevují i alternativní možnosti českých ekvivalentů jako „*ostrý j. břitva*“ či „*být j. štěnice*“:

Quella ha saputo che sono stata qui. È astuta come una volpe.

Ona ví, že jsem byla na faře. Ví všechno. Je jako štěnice.

SEMPlice

Tabulka 19 – Přehled p. s ADJ SEMPLICE	
ItWaC	<i>semplice come la/una colomba</i> – 21 v.
Syn v8	<i>být j. holubice/holubička</i> – 13 v.
InterCorp v16 – Czech	<i>být j. holubice/holubička</i> – 5 v.
InterCorp v16 – Italian	<i>semplice come la/una colomba</i> – 2 v.

Posledním p. dle četnosti ADJ je **SEMPLICE COME LA COLOMBA (18) + SEMPLICE COME UNA COLOMBA (3)**, pro které bychom ve SČFI mohli použít ekvivalent *být (mírná) j. holubička / holubice*. Odkazuje na „*mírnou a laskavou povahu člověka*“ (Čermák, 1983, s. 117). V InterCorpu se vyskytují pouze dva příklady s tímto p. – „*bezelstný j. holubice*“ a „*prostý j. holubice*“. Toto spojení využívá metaforu, kde se jednoduchost či také snadnost srovnává s holubicí, které jsou většinou vnímány jako symbol míru, nevinnosti a čistoty. Nalezený příklad užití p. z InterCorpu:

... *siate dunque prudenti come iserpenti e semplici come le colombe.*

... *buďte tedy obezřetní jako hadi a bezelstní jako holubice.*

6 ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zaměřila na srovnání italských a českých přirovnání s cílem popsat všechny doložené ekvivalenty, které zachovávají doslovný nebo téměř identický význam. Detailně jsme se věnovali analýze struktury ADJ-COME-N v italských přirovnáních. Naším cílem bylo porozumět jazykovým aspektům těchto přirovnání a zkoumat jejich překladatelský kontext. Výzkum ukázal, že jádro přirovnání spočívá ve druhém větěném členu, tj. v podobě „*come-N*“.

Z analýzy variant této struktury jsme vyvodili, že neměnný komponent K (*come*) většinou nehraje roli, a proto jsme se věnovali zejména prvkům na levé a pravé straně od K. Zaznamenali jsme rozdíly v překladech a zkoumali jsme, jak členy na obou stranách ovlivňují význam přirovnání. Četnost a variabilita užití členů na levé straně potvrzovaly, že členy lze občas používat nesprávně nebo v jiném kontextu. Ukázalo se, že levá strana vyjadřuje vlastnost, kterou sdílí komparandum a komparát, zatímco pravá strana tuto vlastnost konkrétněji specifikuje.

V metodologickém postupu jsme paralelně využívali nástroje jako korpus ItWaC, KonText, cizojazyčný paralelní korpus InterCorp v16 a český synchronní korpus SYN v8. Tyto nástroje, byť velmi odlišné jak složením, tak rozsahem, nám poskytly bohaté datové soubory pro analýzu a srovnání italských a českých přirovnání.

V překladové části jsme se opírali o Slovník české frazeologie a idiomatiky (svazek Přirovnání) pro vyhledání vhodných českých ekvivalentů, korpus SYN pro doslovný překlad na základě existujících slovních kombinací a korpus InterCorp v16 pro výběr vhodných překladů. Naším cílem bylo nejen přeložit italská přirovnání do češtiny, ale také zachytit jejich význam, frekvenci a kulturní kontext v jazyce.

Celkově jsme v této práci provedli detailnější analýzu a porovnání italských přirovnání v českém kontextu. Pro tuto analýzu bylo celkem vybráno celkem dvacet italských adjektiv a zaobírali jsme se celkem 50 italskými přirovnáními. Naše zjištění poskytují ucelený pohled na jazykové nuance a překladatelské výzvy spojené s těmito výrazy, jelikož většinu přirovnání lze do češtiny přeložit doslovně nebo pomocí ustálených frází. Výsledné překlady představují pouze omezený výběr možností, a je proto důležité zdůraznit, že existuje mnoho dalších vhodných překladů mimo rámec této práce.

7 RESUMÉ

Tato bakalářská práce se zaměřila na analýzu italských přirovnání ve vztahu k přirovnáním českým, přičemž byl kladen důraz na popis a uvedení všech možností překladu a hodnocení aspektů ekvivalence. Zároveň byl kladen důraz na teoretické vymezení přirovnání jako takového a jeho strukturu v konstrukci „*ADJ-come-N*“. Výzkum byl založen na využití českého synchronního korpusu SYN pro vymezení frekvence přirovnání a jejich přiblížení pomocí celkem 20 vybraných vzorků adjektiv a 50 vybraných přirovnání z korpusu ItWaC, které jsou seřazeny dle frekvence – od nejčetnějších adjektiv po méně četné výskyty.

První část práce popisuje principy frazeologie a idiomatiky a zaměřuje se na teoretickou definici přirovnání. Následující kapitoly rozebírají a zkoumají strukturu „*ADJ-come-N*“. Metodologie analýzy je přiblížena ve druhé části práce, zatímco poslední kapitola je nejrozsáhlejší částí práce. Ta se zaměřuje hlavně na možnosti překladu přirovnání. Tyto překlady jsou založeny na několika zdrojích, jako jsou Slovník české frazeologie a idiomatiky, italský slovník Dizionario dei modi di dire della lingua italiana a cizojazyčný paralelní korpus InterCorp v16.

Během překládání přirovnání se objevují různé aspekty překladu, které naznačují, že jádro přirovnání je založeno ve druhém větěném členu, tj. ve formě „*come-N*“. Analýza dále ukázala, že levá a pravá strana od „*come*“ zůstává neměnná.

Pro zkoumání a pochopení tohoto tématu jsou zásadními prvky zobecnění a přiblížení povědomí o celé problematice. To proto, že většina přirovnání může být přeložena do češtiny jako idiom, přičemž asi polovina z nich je vhodná i pro doslovný překlad bez změny struktury. Nicméně v některých případech bylo nutné použít jiný přístup, jako například najít odlišné ekvivalenty pro pravou stranu přirovnání.

Využití cizojazyčného paralelního korpusu InterCorp v16 nám uvedl možné překlady do cílového jazyka, někdy ale za možnosti ztráty idiomatičnosti výrazu. Práce nabízí možnost zkoumat frekvenci italských variant přirovnání, což dokládá i převahu některých spojení. Například výraz „*freddo come il ghiaccio*“ v porovnání s „*gelido come il ghiaccio*“ na levé straně, nebo „*caldo come l'inferno*“ v porovnání s „*caldo come il ferro*“ na straně pravé. Nakonec je důležité dodat, že zkoumané příklady překladu v translatologické části práce jsou pouze jedněmi z mnoha možností překladu, jelikož existuje široká škála vhodných výrazů a překladů pro vyjádření italských přirovnání v češtině.

Riassunto

Questa tesi di laurea si è concentrata sull'analisi delle similitudini italiane in relazione alla lingua ceca, dedicando particolare attenzione alle possibilità di traduzione e alla valutazione degli aspetti di equivalenza. Allo stesso tempo si è posta un'enfasi particolare sulla definizione teorica delle similitudini e sulla loro struttura "ADJ-come-N". La ricerca si basa sull'utilizzo del corpus SYN per determinare la frequenza delle similitudini e sull'approfondimento attraverso il campione di 20 esempi degli aggettivi e cinquanta paragoni selezionati dal corpus ItWaC, ordinati dalla frequenza – dal più frequenti a quelle meno frequenti.

La prima parte del lavoro delinea i concetti di fraseologia e idiomatica, mettendo in evidenza la definizione teorica delle similitudini. Le sezioni successive esaminano approfonditamente la struttura „ADJ-come-N“. La metodologia di analisi è dettagliata nella seconda parte della tesi, mentre l'ultimo capitolo costituisce la parte più estesa, concentrata sulle strategie di traduzione. Queste traduzioni si basano su risorse come il Dizionario di fraseologia e idioma ceco, il Dizionario dei modi di dire della lingua italiana e il corpus parallelo linguistico InterCorp v16.

Durante il processo traduttivo, emergono diversi approcci, indicando la presenza di due membri separati nella struttura di similitudine, con la base principale situata nella seconda parte, ossia „come-N“. L'analisi dei componenti di questa struttura ha rivelato che il lato sinistro e destro del comparatore „come“ rimane fisso.

Le generalizzazioni e la consapevolezza collettiva si rivelano fondamentali per le similitudini esaminate. La maggior parte di esse può essere tradotta in ceco come modo di dire, con circa la metà adatta anche a una traduzione letterale senza alterare la struttura. Tuttavia, in alcuni casi, la traduzione richiedeva approcci differenziati, come la ricerca di equivalenti distinti per il lato destro o la modifica della struttura in seguito a una traduzione letterale.

L'utilizzo del corpus parallelo InterCorp v16 fornisce esempi di traduzioni più uniformi, potenzialmente a costo di una perdita di espressività idiomatica. La tesi offre l'opportunità di esaminare la frequenza delle varianti delle similitudini italiane, dimostrando la prevalenza di alcune combinazioni, come ad esempio „*freddo come il ghiaccio*“ rispetto a „*gelido come il ghiaccio*“ nella parte sinistra o „*caldo come l'inferno*“ rispetto a „*caldo come il ferro*“ nella parte destra. Infine, è importante anche notare che le traduzioni esaminate nella sezione traslatologica sono solo esempi concreti di traduzione, considerato che esiste una vasta gamma di espressioni adatte per rendere in lingue ceca una similitudine italiana.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Tištěné prameny:

BEČKA, Josef Václav. *Česká stylistika*. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0020-8.

CASADEI, Federica. *Metafore ed espressioni idiomatiche: uno studio semantico sull'italiano*. Roma: Bulzoni, 1996. ISBN 88-7119-914-6.

CUŘÍN, František. *Vývoj českého jazyka a dialektologie: učebnice pro pedagogické instituty*. Učebnice pro pedagogické instituty. Praha: SPN, 1964.

ČERMÁK, František a HRONEK, Jiří. *Slovník české frazeologie a idiomatiky*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0347-9.

ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná = Czech and general phraseology*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2007, 718 s. ISBN 978-80-246-1371-0.

ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Vydání 4., v Karolinu 2., doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1946-0.

ČERMÁK, František, Kamila FILIPOVÁ, Jan HOLUB, et al. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Přirovnání*. Praha: Academia, 1983, 492 s.

ČERMÁK, František; HRONEK, Jiří a MACHAČ, Jaroslav. *Slovník české frazeologie a idiomatiky*. Praha: Leda, 2009. ISBN 9788073352165.

FILIPEC Josef, ČERMÁK František (1985), *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 284 str.

MARTINCOVÁ, Olga a KVAPILOVÁ BRABCOVÁ, Radoslava. *Malý slovník jazykovědných termínů*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. ISBN 80-86039-66-8.

Elektronické prameny:

BEČKA, Josef Václav. Úvod do české stylistiky. V Praze: Ing. Rudolf Mikuta, 1948, s. 90. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6ea9b580-a851-11e3-bb86-005056825209>

Český národní korpus [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha [cit. 2023-12-11]. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/start>

INTERCORP. Český národní korpus - InterCorp [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha [cit. 2023-12-11]. Dostupné z: <https://www.korpus.cz>

ITWAC. Český národní korpus - ItWaC [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha [cit. 2023-12-11]. Dostupné z: <https://www.korpus.cz>

SYN. Český národní korpus - SYN [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha [cit. 2023-12-11]. Dostupné z: <https://www.korpus.cz>

TRECCANI, G. (n.d.). *Treccani, il portale del sapere - Treccani*. Treccani. <https://www.treccani.it>

ZAORÁLEK, Jaroslav. *Lidová rčení*. V Praze: Fr. Borový, 1947, s. VI. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:17b03ea1-edeb-11e2-9439-005056825209>

Online slovníky:

GABRIELLI, Aldo. *Dizionario della Lingua Italiana* [online]. Milano: Hoepli, 2022 [cit. 2023-11-28]. Dostupné z: https://www.grandidizionari.it/Dizionario_Italiano.aspx?idD=1

GABRIELLI, Aldo. *Grande Dizionario Hoepli Italiano* [online]. ISSN 2499-0817 [cit. 2023-11-28]. Dostupné z: <https://dizionari.repubblica.it/italiano.html>

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Nový encyklopedický slovník češtiny online* [online]. 2020 [cit. 2023-11-28]. Dostupné z: <https://www.czechency.org>

QUARTU, B. Monica, ROSSI, Elena, ed. *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana* [online]. Milano: Hoepli, 2012 [cit. 2023-11-28]. Dostupné z: <https://dizionari.corriere.it/dizionario-modi-di-dire/>

Online periodické vydání:

ČERMÁK, František. Frazologie a idiomatika: Jejich podstata a proměnlivost názorů na ně. *Časopis pro moderní filologii*. 2016, **2016**(98), 199-217. ISSN 2.

Kvalifikační práce

BALDESSARI, Adriano. *Česko-italská animální frazeologie*. Praha, 2006. Dostupné také z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/7370/DPTX_2006_1_11210_ASZK10001%20116861_0_27098.pdf?sequence=1 . Diplomová práce. Univerzita Karlova, FF. Vedoucí práce prof. PhDr. František Čermák, DrSc.